

Lakivaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksen johdosta rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsitteväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 7 päivältä kesäkuuta 1988 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 66/1988 vp.

Valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltavaksi 26 päivänä toukokuuta 1989 lähetetyn ed. U. Leppäsen lakialoitteen n:o 46/1989 vp. laiksi rikoslain muuttamisesta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja lainsäädäntöneuvos Ilkka Rautio oikeusministeriöstä, poliisiylitarkastaja Pertti Virolainen sisäasiainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Esa Aalto valtiovarainministeriöstä, vt. nuorempi hallitussihteeri Jan Tennberg sosiaali- ja terveysministeriöstä, apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen oikeuskanslerinvirastosta, oikeusneuvos Paavo Salervo ja oikeussihteeri, oikeustieteen tohtori Juhani Walamies korkeimmasta oikeudesta, hovioikeudenneuvos Varpu Lahti Helsingin hovioikeudesta, presidentti Touko Kosonen Turun hovioikeudesta, apulaisosastopäällikkö Reijo Virtanen tullihallituksesta, taloussihteeri Ulla-Maija Pispä sosiaalihallituksesta, osastopäällikkö Erkki Arjola ja toimistopäällikkö Esko Valkonen verohallituksesta, lääninverojohtaja Urpo Osanen Uudenmaan lääninverovirastosta, asianvalvoja Mirja Tammelin-Vuorenpää ja asianvalvoja Hanna-Maija Väinölä Turun lääninverovirastosta, poliisineuvos Rano Ranta keskusrikospoliisista, johtaja Patrik Törnudd oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta, johtaja, poliisineuvos Klaus Helminen poliisiopistosta, lakiasiain päällikkö Arno Lindgren Suomen Pankista, johtaja Kari Lehtola kilpailuvirastosta, toimistopäällikkö Tuula Kuntsi Turun työvoimapiirin toimistosta, puheenjohtaja, kihlakunnantuomari Kalevi Nissinen Suomen kihlakunnan- ja käräjätuomarit ry:stä, puheenjohtaja, pormestari Mauri Autio ja oikeusneuvosmies Markku Leskinen Suomen Kaupunkituomarien Yhdistyksestä, puheenjohtaja, kaupunginviskaali Jorma Kalske Suomen Kaupunginviskaalijhdistys ry:stä, toi-

nen varapuheenjohtaja, nimismies Matti Tohkanen Suomen Nimismiesyhdistyksestä, asianajaja Seppo Kemppinen Suomen Asianajajaliitosta, hallituksen jäsen, rikoskomisario Paavo Selin Suomen Rikospoliisiliitosta, toiminnanjohtaja Harri Montonen Kriminaalihuoltoyhdistyksestä, projektisihteeri Kalevi Juntunen Sovitaan-projektista, oikeustieteen lisensiaatti Erkki Kontkanen Pankkien neuvottelukunnasta, toimitusjohtaja, oikeustieteen tohtori Matti L. Aho Vakuutusyhtiöiden Keskusliitosta, osastopäällikkö Pentti Mäkinen Keskuskaupakamarista ja asiamies, varatuomari Antti Majjala Teollisuuden Keskusliitosta sekä professori Pekka Koskinen, professori Raimo Lahti, professori Edward Andersson, professori Per Ole Träskman, professori Inkeri Anttila, professori Eero Backman, professori Asko Lehtonen, oikeustieteen lisensiaatti, ylim. hallintoneuvos Olof Olsson, oikeustieteen tohtori, dosentti Tapio Lappi-Seppälä ja oikeustieteen lisensiaatti, esittelijäneuvos Lauri Lehtimaja.

Hallituksen esitys

Nykyinen rikoslaki on peräisin vuodelta 1889. Sitä on useilta kohdin muutettu, mutta perusrakenteeltaan se on ennallaan. Tehdyt muutokset eivät ole antaneet riittävästi mahdollisuuksia saattaa rikoslaki vastaamaan muuttuneiden olosuhteiden synnyttämiä tarpeita ja muuttunutta oikeustajuntaa. Sen vuoksi on pidetty välttämättömänä uudistaa rikoslaki kokonaisuudessaan. Samalla tärkeimmät muualla rikoslainsäädännössä olevat rangaistus-säännökset keskittettäisiin rikoslakiin. Kokonaisuudistus ehdotetaan toteutettavaksi vaiheittain siten, että ensiksi uudistetaan laajoin osauudistuksin eri rikoksia koskevat säännökset ja viimeisenä vaiheena rikoslain yleiset säännökset. Eri rikoksia koskevien säännösten uudistaminen aloitettaisiin tässä esityksessä kä-

sitellyistä omaisuus-, vaihdanta- ja talousrikoksista.

Omaisuusrikoksia koskeva sääntely säilyisi laajuudeltaan pääosin voimassa olevan lain mukaisena. Luvatonta käyttöä koskevat rikoslain tunnusmerkistöt yhtenäistettäisiin, ja myös ryöstörikoksia koskevat nykyiset tekemuodot yhdistettäisiin yhteen perustunnusmerkistöön. Kätkemisrikoksia koskevissa säännöksissä luovutettiin nykyisestä omaisuuden saamiseksi tehtyyn rikokseen perustavasta erottelusta. Varkauden, kavalluksen, luvattoman käytön ja kätkemisrikoksen perustekomuodon enimmäisrangaistusta ehdotetaan alennettavaksi. Vahingontekorikosten törkeysporttastusta ehdotetaan lisättäväksi ja niiden rangaistusasteikkoja ankaroitettavaksi.

Taloudelliseen vaihdantaan kohdistuvista rangaistussäännöksistä useimmat säilyisivät vaikutuksiltaan lähes nykyisellään. Väärennysrikoksiin lisättäisiin väärennysaineiston hallussapitoa koskeva uusi rangaistussäännös. Väärennysrikosten sääntelyä yhtenäistettäisiin lupumalla näiden rikosten erottelemisesta väärennyksen kohteena olevan asiakirjan luonteen perusteella. Petokseen voisi syllistyä myös käsittelemällä tietojenkäsittelylaitetta siten, että tietojenkäsittelyn lopputulos vääristyy.

Maksuliikenteen kehityksen vuoksi rikoslakiin ehdotetaan otettavaksi erityinen maksuvalinerikoksia koskeva luku. Keskeisin rikos olisi maksuvälinepetos, joka koskisi maksuvälineen oikeudetonta käyttämistä.

Velallisen rikosoikeudellista vastuuta laajennettaisiin siten, että rangaistavaa voisi olla jo se, että velallinen tietäen tekonsa voivan vahingoittaa velkojensa etua hävittää, lahjoittaa tai muuten tarpeettomasti luovuttaa omaisuuttaan ja siten olennaisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään. Nykyisin velallisen velkojan etua loukkaavien tai vaarantavien tekojen rangaistavuus yleensä edellyttää jonkin täytäntöönpano- tai selvitysmenettelyn vireillä olemista.

Talousrikoksia koskevista ehdotuksista keskeisimpiä ovat vero- ja avustusrikoksia koskevat säännökset ja eräiden elinkeinorikosten moitittavimpien tekemuotojen säänteleminen rikoslaissa. Veropetokseen voisi syllistyä myös jättämällä veroilmoituksen antamatta nimenomaan veron välttämiseksi. Lisäedellytyksenä olisi, että rikoksentekijä aiheuttaa menettelyllään veron määräämisen liian alhaiseksi. Avustuspetokseen voisi toisin kuin tavalliseen petokseen syllistyä myös jättämällä ilmoitta-

matta avustuksen myöntämiseen olennaisesti vaikuttavasta olosuhteiden muutoksesta, josta on erityisesti veloitettu ilmoittamaan. Elinkeinorikoksiin sisältyisivät säännökset markkinointirikoksesta, kilpailumenettelyrikoksesta ja kulutusluottorikoksesta, yrityssalaisuuden suojaamista edistävät rangaistussäännökset, elinkeinotoimintaan liittyvää lahjomista koskevat säännökset sekä säännökset tahallisesta ja tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus taloudelliseen säännöstelyyn liittyvien rikosten ja salakuljetusrikosten sääntelyn uudistamisesta. Näitä rikoksia koskevat rangaistussäännökset keskitettäisiin samaan rikoslain lukuun ja samalla selkeytettäisiin säännöstelyrikosten ja salakuljetuksen soveltamisalojen rajaa. Myös näihin rikoksiin liittyvät erityiset menettämisseuraamukset uudistettaisiin nykyistä joustavammiksi ja paremmin rikoslain seuraamusjärjestelmään soveltuviksi.

Rikosten perustunnusmerkistöjen *törkeiden ja lievien tekemuotojen* kirjoitustapaa yhtenäistettäisiin. Törkeän rikoksen tunnusmerkit luelteltaisiin tyhjentävästi ja lisäksi rikoksen tulisi aina olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta säännös soveltuisi. Törkeän rikoksen yleisin vähimmäisrangaistus alenisi nykyisestä kuuden kuukauden vankeusrangaistuksesta neljän kuukauden vankeusrangaistukseksi.

Esityksen yhteydessä toteutettaisiin myös *lyhyiden vankeusrangaistusten* mittaamista koskeva uudistus uusien mittaamisvaihtoehtojen saamiseksi. Alle kolmen kuukauden pituinen vankeusrangaistus tuomittaisiin täysin päivin.

Lisäksi esitykseen sisältyy *rikoslainsäädännön ja rikosten syyteoikeuden ajallista ulottuvuutta* koskevien säännösten uudistamishdotus, joka on tarkoitettu vähentämään uusien rikossäännösten voimaantulovaiheeseen liittyviä ongelmia. Ehdotuksen toteutuminen merkitsisi vähäistä rajoitusta niin sanotun lievemmän lain periaatteen noudattamiseen muutoksenhakutuomioistuimessa. Säännökset on tarkoitettu pysyviksi, joten niitä sovellettaisiin paitsi rikoslain kokonaisuudistuksen eri vaiheissa myös muiden uusien rikossäännösten voimaantulon yhteydessä.

Rikoslakiin ehdotettujen muutosten lisäksi ehdotetaan 65 rikoslain ulkopuolisen lain muuttamista. Muutokset johtuvat pääasiassa siitä, että useat nykyisin erityislainsäädännössä olevat rangaistussäännökset ehdotetaan kor-

vattaviksi rikoslakiin otettavilla säännöksillä, jolloin erityislaeissa olevat rangaistussäännökset olisi vastaavasti muutettava rikoslakiin viittaaviksi säännöksiksi tai kumottava.

Lakialoite

Lakialoitteessa n:o 46/1989 vp. ehdotetaan rikoslain 28 luvun 7 §:ään sisältyvän luvattoman käytön tunnusmerkistön täydentämistä siten, että rangaistavaa olisi myös tunkeutuminen tietojärjestelmään tarkoituksena käyttää sen kautta toista tietojärjestelmää.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut

Uudistuksen tarve. Rikoslain tulee heijastaa yhteiskunnassa vallitsevia näkemyksiä siitä, millaista käyttäytymistä voidaan pitää hyväksyttävänä ja millaista hylättävänä. Yhteiskunnan muuttuessa myös käsitykset hyväksyttävästä käyttäytymisestä joiltakin osin muuttuvat. Vielä enemmän vaihtelee käsitys siitä, kuinka vakavina erilaisia hylättäviä käyttäytymistapoja on pidettävä. Rikoslakia ja muutaikin rikoslainsäädäntöä on sen johdosta aika ajoin tarkistettava ja uudistettava, jotta ne kykenevät vastaamaan yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamia uusia vaatimuksia.

Voimassa oleva rikoslakimme vahvistettiin 19.12.1889 ja se tuli voimaan 14.4.1894. Lakiin on sen voimassaoloaikana tehty runsaasti muutoksia siten, että sen alun perin 44 luvusta vain kaksi on enää täysin alkuperäisessä muodossaan. Muutokset on kuitenkin tehty eri aikoina ja hyvin vaihtelevista syistä, minkä vuoksi rikoslakimme on joissakin tapauksissa jopa sisäisesti epäjohdonmukainen. Lisäksi rikoslainsäädäntömme on monilta tärkeiltäkin osiltaan levinnyt rikoslain ulkopuolisiin lakeihin, mikä on lisännyt rikoslainsäädännön epäjohdonmukaisuutta ja vaikeaselkoisuutta.

Edellä mainituista syistä johtuen on kiistämätön tarve uudistaa rikoslainsäädäntömme kokonaisuudessaan. Vain laaja uudistus antaa mahdollisuudet riittävän kattavaan ja johdonmukaiseen rikoslainsäädännön uudelleenarviointiin.

Uudistuksen toteuttaminen osauudistuksina. Rikoslainsäädännön uudistamiseen suurina ko-

konaisuuksina liittyy väistämättömiä ongelmia, jotka ovat havaittavissa jo uudistuksen ensimmäisen vaiheen hallituksen esityksestä. Vaiheittaisena toteutettava uudistus aiheuttaa esimerkiksi sen, että rikoslain rangaistustason uudelleenarvointi jää osittaiseksi. Erityisiä ongelmia liittyy myös siihen, ettei rikosoikeuden niin sanottuihin yleisiin oppeihin liittyviä kysymyksiä ole voitu ratkaista vielä uudistuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä. Asian käsittelyä olisi helpottanut esimerkiksi se, jos eduskunnalla olisi ollut tiedossa, mikä sisältö on tarkoitus antaa rikoksen syyksiluettavuutta ja yhteisön rikosoikeudellista vastuuta koskeville säännöksille. Valiokunta pitää tästäkin syystä tärkeänä, että uudistuksen viimeisessä vaiheessa vielä tehdään koko uuteen rikoslakiin mahdollisesti tarvittavat muutokset niin uudistuksen eri vaiheissa vahvistettavien rangaistusasteikkojen kuin rikoslain yleistä osaa koskevien lopullisten ratkaisujen johdosta.

Osauudistusten järjestys. Valiokunta pitää pääosin oikeana osuneena sitä, että uudistus on aloitettu keskeisimmistä omaisuus-, vaihdanta- ja talousrikoksista. Voimassa oleva lainsäädäntö on erityisesti eräissä omaisuusrikoksissa tarpeettoman yksityiskohtainen ja heijastaa selvästi nykyisestä poikkeavia yhteiskunnallisia oloja. Talousrikosten kohdalla lainsäädäntö on selvästi jäänyt jälkeen yhteiskunnallisesta kehityksestä eikä enää kykene muutoksitta vastaamaan tämän uuden rikollisuuden muodon asettamiin vaatimuksiin. Esitys ei kuitenkaan ole riittävän kattava niin sanotun tietokonerikollisuuden osalta, vaikka siihen sisältyy eräitä tärkeitäkin tätä rikollisuutta koskevia muutosehdotuksia. Tämän vuoksi valiokunta jäljempänä tietokonerikoksia koskevissa kannanotoissaan kiirehtii tämän lainsäädännön uudistamista.

Syyksiluettavuuden aste. Voimassa olevassa rikolaisissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, minkäasteista syyksiluettavuutta eri rikosten rangaistavuus edellyttää. Myöskään hallituksen esitykseen ei sisälly tällaista säännöstä. Hallituksen esityksessä on kuitenkin lähdetty siitä vakiintuneena pidettävästä käsityksestä, että rikolaisissa teon rangaistavuus edellyttää tahallisuutta, jollei syyksiluettavuudesta ole erikseen lausuttu. Tuottamuksellinen suhtautuminen on rangaistavaa vain silloin, kun tunnusmerkistö on nimenomaan ulotettu koskemaan huolimattomuudesta toteutettua tekoa.

Valiokunta pitää omaksuttua linjaa hyväksyttävänä. Valiokunnan käsityksen mukaan on kuitenkin välttämätöntä, että niin keskeisestä seikasta kuin rangaistavuuden edellytyksenä olevasta syyksiluettavuuden asteesta säädetään selkeästi rikoslaisissa. Tämän vuoksi rikoslain uudistettavaan yleiseen osaan tulee ottaa vaidittavasta syyksiluettavuuden asteesta nimenomaiset säännökset.

Keskittämisperiaate. Valiokunta pitää uudistuksessa omaksuttua tavoitetta vankeusrangaistusuhkaisten rangaistussäännösten keskittämistä rikoslakiin periaatteessa myönteisenä ja kannatettavana. Myös tämän periaatteen käytännön toteutuksessa on tässä esityksessä yleensä onnistuttu, vaikka eräiden niin sanottujen elinkeinorikoksia koskevien säännösten siirtäminen asianomaista elinkeinotoimintaa tai ilmiötä koskevan aineellisen lainsäädännön yhteydestä saattaa ainakin alkuvaiheessa aiheuttaa epävarmuutta lain käytössä. Uudistuksen myöhemmässäkin vaiheessa tulisi lähtökohtaisesti noudattaa keskittämisperiaatetta. Mikäli tämä kuitenkin joissakin yksittäistapauksissa heikentää lainsäädännön selkeyttä ja aiheuttaa tulkinnanvaraisuuksia, ei periaatteesta tule sen itsensä vuoksi kuitenkaan pitää kiinni, vaan joissakin tapauksissa siitä voi olla järkevää poiketa.

Rangaistussäännösten yhdentäminen. Rikoslakia säädettäessä rangaistussäännösten kirjoittamistapa oli pitkälti kasuistinen eli yksittäistapauksellinen. Myöhemmin on siirrytty yhä enemmän yleisluonteisempaan kirjoitustapaan ja myös rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen ehdotuksissa on eräissä tapauksissa edelleen yhdistetty rangaistussäännöksiä sellaisissa tapauksissa, joissa aikaisemmilla yksityiskohtaisilla säännöksillä on ollut selvästi yhteinen tavoite ja joissa ne ovat suojanneet samaa oikeudellista etua. Rikoslain pitäisi täyttää tehtävänsä jopa vuosikymmeniä kohtuullisen vähin muutoksin yhteiskunnan ja ihmisten elämänolojen muuttumisesta huolimatta, mikä puoltaa suhteellisen yleisluonteisesti määriteltyjä rangaistussäännöksiä. Valiokunnan käsityksen mukaan rangaistussäännösten yhdentämisessä on käsillä olevassa hallituksen esityksessä yleisesti arvioiden tavoitettu aikaisempaa selkeämpi ja johdonmukaisempi lainsäädäntötapa. Erityisesti eräiden voimassaolevan rikoslain 33 luvun säännösten yhdentäminen lähinnä anastusrikoksia ja vahingontekorikoksia koskeviin säännöksiin on ollut selvästi perusteltua.

Esitys sisältää myös toisensuuntaista kehitystä. Petosrikoksissa rangaistussäännösten kirjoittaminen näyttää entisestään eriytyvän. Vaikka esimerkiksi avustuspetoksia ja maksuvälinepetoksia koskevia erillisiä säännöksiä voidaan pitää perusteltuina, valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tällaisesta eriytymiskehityksestä aiheutuu lain käyttäjälle helposti soveltamisongelmia esimerkiksi sen suhteen, missä määrin yleisiä petossäännöksiä voidaan soveltaa niihin tapauksiin, joihin erityiset petoksia koskevat säännökset eivät sovellu. Sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen myöhemmissä vaiheissa tällaiseen rangaistussäännösten eriyttämiseen päädytään vain niissä tapauksissa, joissa yhteiskuntaolojen tai tekniikan kehitys sitä selvästi vaatii.

Yhtenäinen kirjoitustapa ja rikosnimet. Valiokunta pitää pääpiirteissään onnistuneena esityksessä käytettyä yhtenäistä rangaistussäännösten kirjoitustapaa ja siinä käytettyjä rikosnimiä. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että rikosten lievien tekomuotojen rikosnimissä ei ole saavutettu täyttä johdonmukaisuutta. Lievimmän tekumuodon nimi on eräissä tapauksissa rikkomus ja eräissä tapauksissa nimi on muodostettu käyttämällä etuliitettä lievä asianomaisen perusrikoksen nimen edessä. Vaikka perinteisistä rikosnimistäkin johtuen kaikissa tapauksissa ei ole luontevaa käyttää rikoksen lievän tekumuodon nimessä sanaa lievä, olisi siihen valiokunnan käsityksen mukaan syytä pyrkiä silloin kun se voi tapahtua perinteisistä rikosnimistä luopumatta. Rikkomus-sanana käyttö lievän tekumuodon nimenä olisi paikallaan lähinnä silloin kun kysymys on vähäisen rikoksen itsenäisestä tekotyyppistä tai nimellä viitataan useampaan kuin yhteen perusrikokseen ja myös rikoslain ulkopuolisissa sakkorangaistuksen sisältävissä säännöksissä.

Törkeysluokitus ja tyyppirangaistusasteikot. Valiokunta pitää oikeana hallituksen esityksessä omaksuttua tavoitetta supistaa rikoslain nykyisten rangaistusasteikkojen lukumäärää olennaisesti. Myös ehdotetut tyyppirangaistusasteikot ovat rajoiltaan perusteltuja. Esityksessä on kuitenkin eräissä kohdin poikettu tyyppirangaistusasteikoista ja vaikka näitä poikkeamia voidaan pitää tässä yhteydessä hyväksyttävänä, valiokunta katsoo, että uudistuksen myöhemmissä vaiheissa tulisi noudattaa suurta pidättyväisyyttä uusien poikkeuksellisten rangaistusasteikkojen käytössä.

Törkeät ja lievät tekemuodot. Valiokunta pitää järkevänä sitä jo voimassa olevassakin laissa eräissä tapauksissa omaksuttua periaatetta, että sellaisissa rikoksissa, joissa paheuttavuus voi suuresti vaihdella, rikoksen eriaiset ilmenemismuodot määriteltäisiin lainsäädännössä ja näin ohjattaisiin oikeuskäytäntöä rangaistusten mittaamisessa. Käytännössä onnistuneeksi on osoittautunut esimerkiksi voimassa olevan lainsäädännön mukainen porras varkausrikoksissa, joissa varauden lisäksi tunnetaan törkeää varkautta ja näpistystä koskevat tekemuodot. Myönteisenä on pidettävä myös sitä, että esityksessä on luovuttu käyttämästä niin sanottuja nimeämättömiä sivusteikkoja, joissa vain yleisesti asianhaarojen laatuun viittaamalla ohjataan tuomioistuin käyttämään ankarampaa tai lievempää rangaistusta. Valiokunta pitää lakisidonnaisuusperiaatteen kannalta oikeana ratkaisua, jonka mukaan rikoksen perustekomuotoa ankarammin rangaistavan tekemuodon ankaroitamisperusteet luetellaan laissa tyhjentävästi jättämättä lain käyttäjälle mahdollisuutta ankaroitamisperusteiden vapaaseen harkintaan. Valiokunta pitää kuitenkin välttämättömänä, että hallitus tarkoin seuraa sitä, ovatko ankaroitamisperusteet oikein valittuja ja ryhtyy välittömästi lainsäädäntötoimenpiteisiin, jos käytäntö osoittaa tarvetta ankaroitamisperusteiden muuttamiseen.

Tietokonerikokset. Hallituksen esityksessä on tietokonerikosten uudistamisessa omaksuttu periaate, ettei rikoslakiin ehdoteta erillistä tietokonerikoksia koskevaa lukua, vaan näitä rikoksia koskevat säännökset uudistetaan kehittämällä voimassaolevan rikoslain säännöksiä myös tietokonerikollisuuteen soveltuviksi. Valiokunta pitää tätä periaateratkaisua järkevänä, koska se helpottaa tietokoneen avulla tehtävien tai tietokoneeseen kohdistuvien rikosten arvostelemista samoja mittapuita käyttäen kuin muutkin vastaavaa oikeushyvää kohtaan tehdyt rikokset.

Esitys sisältää jo eräitä tärkeitäkin tietokonerikollisuuteen vaikuttavia muutosehdotuksia. Tärkeä on esimerkiksi luvaton käyttöä koskevan rangaistussäännöksen muuttaminen siten, että sitä voidaan soveltaa tietokoneen luvattomaan etäiskäyttöön. Samoin on hyvä, että esitys sisältää ehdotukset niin sanotusta tietokonepetoksesta ja tietokoneeseen tallennetun tiedon väärentämisestä. Myös tietokoneen muistiin tallennetun tiedon vahingoittaminen

on ollut syytä säätää kiistattomasti rangaistavaksi.

Eräät tärkeät tietokonerikollisuuteen liittyvät säännökset puuttuvat kuitenkin tästä hallituksen esityksestä. Erityisen tärkeänä valiokunta pitää sitä, että tietojärjestelmään tunkeutumista koskeva rangaistussäännös otetaan rikoslakiin mahdollisimman pian. Vaikka esitykseen sisältyvä säännös luvattomasta käytöstä jo koskeekin vakavimpia tietojärjestelmään tunkeutumistapauksia, on myös kansainvälisten tietoyhteyksien turvaamiseksi välttämätöntä, että Suomen rikoslaisissa riittävän selkeästi ja yksiselitteisesti todetaan petollisen tietojärjestelmään tunkeutumisen rangaistavuus. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus ryhtyy mahdollisimman kiireesti toimenpiteisiin niiden tietokonerikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi, jotka eivät vielä sisälly nyt käsiteltävään esitykseen.

Valiokunta pitää edelleen tärkeänä, että tietokonerikossäännösten valmistelussa kiinnitetään huomiota Euroopan neuvoston tietokonerikoksia koskeviin suosituksiin. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kokonaisuudistuksen seuraavassa vaiheessa kattavasti selostetaan, miten uusiutuva lainsäädäntömme täyttää mainitun suosituksen edellytykset. Valitun yksittäisten säännösten kehittämiseen perustuvan uudistamislinjan vuoksi on vaikea saada kokonaiskuvaa tietokonerikollisuutta koskevasta lainsäädännöstämme.

Asianomistajarikosten ala. Hallituksen esityksessä ehdotetaan lievästi laajennettavaksi niiden rikosten alaa, joissa syytteen nostaminen edellyttää asianomistajan syyte ilmoitusta. Tällaisten niin sanottujen asianomistajarikosten alan laajuutta pohdittaessa tulisi toisaalta pyrkiä siihen, että vähäiset rikokset voivat mahdollisimman pitkälle jäädä asianosaisten kesken sovittaviksi. Toisaalta on pyrittävä estämään se, että heikommassa asemassa oleva rikoksen tekijä tai rikoksen uhri voi joutua vahvemman osapuolen painostuksen kohteeksi joko siten, että hän joutuu luopumaan jo syytettäväksi ilmoittamansa jutun ajamisesta tai siten, että vähäisen rikoksen tekijä painostetaan kohtuuttomaan vahingonkorvaukseen uhkaamalla asian viemisellä oikeuteen. Sen vuoksi asianomistajarikoksia tulisi olla pääasiassa suhteellisen vähäiset omaisuusrikokset ja toisaalta eräät sellaiset rikokset, joissa asian oikeuskäsittely voi aiheuttaa asianomistajalle kohtuuttomasti lisää kärsimyksiä tai vahingon

laajenemista. Asianomistajarikoksiin liittyvää painostusmahdollisuutta voidaan rajoittaa lisäämällä viralliselle syyttäjälle toimivaltuuksia sellaisissa tapauksissa, joissa erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen ajamista.

Rangaistustaso. Hallituksen esitykseen ei sisälly ehdotuksia kovin merkittäviksi muutoksiksi nykyiseen rangaistuskäytäntöön. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että esityksessä pyritään supistamaan käytännössä tarpeettoman laajaksi osoittautuneita rangaistusasteikkoja. Alennettaessa rangaistusasteikkoa sen tarpeettoman laajuuden vuoksi, on kuitenkin syytä huolehtia siitä, ettei alentamista tulkita omaksutun tuomitsemiskäytännön muuttamispyrkimykseksi. Sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen myöhemmissäkin vaiheissa mahdollisimman selkeästi tuodaan esiin rangaistusasteikkojen muutosten tavoitteet.

Valiokunta yhtyy siihen esityksen perusteluissa esitettyyn näkökohtaan, että rangaistuskäytäntö maassamme on eräissä tapauksissa siten vinoutunut, että varallisuuteen kohdistuvista rikoksista tuomitut rangaistukset ovat keskimäärin perusteettoman ankaria verrattuna eräisiin henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin. Varsinkin sellaisissa tapauksissa, joissa suhteellisen vähäisistä varallisuusrikoksista on käytännössä tuomittu jopa ankarampia rangaistuksia kuin terveydelle melko vaarallisistakin pahoinpitelyistä, rangaistuskäytäntöä ei voida pitää hyväksyttävänä. Erityisesti tätä taustaa vasten esitykseen sisältyvä ehdotus varkauden ja eräiden siihen rinnastuvien rikosten perustekomuodon enimmäisrangaistuksen alentamisesta on ymmärrettävä ja hyväksyttävä. Valiokunta pitää valitettavana sitä, että koska uudistusta ei toteuteta yhtenä kokonaisuutena, valiokunnalla ei ole mahdollisuutta verrata varallisuusrikosten ja henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rangaistusasteikkoja toisiinsa.

Yhteiskuntaolojen muuttumisen kannalta ymmärrettävinä rangaistusasteikkojen ankaroitamisina voidaan pitää vahingontekorikoksen perustekomuodon asteikon ankaroitumista sekä yrityssalaisuuksiin ja lahjomiseen elinkeinotoiminnassa liittyvien rikosten rangaistusasteikkojen ankaroitumista. Erityisesti niin sanotun teollisuusvakoilun taloudellisen merkityksen vuoksi on perusteltua mahdollistaa suhteellisen ankariemman rangaistusten tuomitseminen tällaisista teoista. Kansainvälisen kilpailun ki-

ristymisen vuoksi myös maassamme on syytä varautua siihen, että alttiutta epärehellistenkin kilpailukeinojen käyttöön saattaa esiintyä aikaisempaa enemmän.

Esitykseen sisältyvä ehdotus alle kolmen kuukauden pituisten vapausrangaistusten tuomitsemisesta käyttäen aikayksikkönä päivää luo lisää joustavuutta lievimpien vapausrangaistusta edellyttävien rikosten tuomitsemiskäytäntöön.

Yksityiskohtaiset huomautukset

1. Rikoslaki

16 luku.

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §. Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen. Hallituksen esityksessä pykälään ehdotetaan tehtäväksi lähinnä ne lakitekniset muutokset, jotka johtuvat pykälässä mainittujen rikosten uusista rikosnimistä tai muuttuneista lainkohdista.

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on kiinnitetty huomiota siihen, ettei pykälässä mainittujen rikosten luetteloon kuulu törkeä pahoinpitely. Vaikka törkeä pahoinpitely useimmiten tapahtuukin pikaistuksissa eikä tekoa edellä ulkopuolisten tietoon tuleva suunnitteluvaihe, voi tästä rikoksesta ilmetä myös sellaisia tapauksia, joissa pahoinpitelyä suunnitellaan etukäteen. Jos ulkopuolinen henkilö saa kuulla valmisteilla olevasta törkeästä pahoinpitelystä, on hänelle syytä asettaa velvollisuus ilmoittaa siitä viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa.

Valiokunta toteaa, että puheena oleva säännös on tarkoitus uudistaa rikoslain kokonaisuudistuksessa myöhemmin. Jos säännöksen soveltamisedellytyksiä tällöin muutetaan tai jos rikoksen estämisestä säädetään systemaattisesti uudella tavalla, on myös törkeän pahoinpitelyn kuuluminen ilmoitettaviin rikoksiin ratkaistava uusien säännösten pohjalta.

28 luku.

Varkaudesta, kavalluksesta ja luvattomasta käytöstä

2 §. Törkeä varkaus. Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, ettei törkeän varkauden tunnusmerkistössä mainitun ”erittäin ar-

vokkaan omaisuuden” raja ole voimassa olevia varkausrikossäännöksiä sovellettaessa aina kohonnut rahanarvon laskua vastaavasti. Perusteluissa on inflaatiokehitykseen viitaten esitetty arvio siitä, että tämän omaisuusarvon tulisi nykyisin olla vähintään 10 000—15 000 markkaa.

Valiokunta yhtyy siihen käsitykseen, että puheena oleva arvoraja on oikeuskäytännössä kohonnut rahanarvon alenemista hitaammin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että juuri rahanarvon alenemisesta johtuvat oikeuskäytännön muutostarpeet olisi pyrittävä mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon jo alioikeuksissa, koska korkeimman oikeuden mahdollisuus oikeuskäytännön ohjaamiseen näissä asioissa on ennakkopäätöksen vaatima aika huomioon ottaen vähäinen. Valiokunnan käsityksen mukaan hallituksen esityksen perusteluissa esitetty raja on sekin jo inflaatiokehityksen vuoksi jäänyt selvästi liian alhaiseksi.

7 §. *Luvatton käyttö.* Hallituksen esityksessä luvattoman käytön perustekomuodon enimmäisrangaistukseksi on esitetty vankeutta yksi vuosi kuusi kuukautta.

Valiokunnan käsityksen mukaan tämä rangaistusmaksimi saattaa eräissä tosin käytännössä harvinaisissa tapauksissa osoittautua liian alhaiseksi. Niin kuin hallituksen esityksen perusteluissakin on mainittu, tällainen tapaus saattaa liittyä esimerkiksi tietokoneen luvattomaan käyttöön, mutta on myös ajateltavissa tapauksia, joissa luvattomalla käytöllä aiheutetaan rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen poikkeuksellisen tuntuva vahinkoa tai haittaa.

Kerrotut seikat puoltaisivat luvattoman käytön ehdotetun rangaistusmaksimin nostamista. Toisaalta luvaton käyttöä voidaan yleensä pitää vähemmän paheksuttavana rikoksena kuin esimerkiksi varkautta, jossa tekijä pyrkii saavuttamaan anastamastaan omaisuudesta muutakin kuin tilapäistä käyttöhyötyä. Sen vuoksi valiokunta ei pidä järkevänä varautua poikkeuksellisen vakavaan luvattomaan käyttöön siten, että luvattoman käytön perustekomuodon enimmäisrangaistusta korotettaisiin. Valiokunnan käsityksen mukaan poikkeuksellisen vakavia luvattoman käytön tapauksia varten tulee säätää erillinen säännös törkeästä luvattomasta käytöstä.

Törkeää luvaton käyttöä koskeva säännös mahdollistaa myös sen, että luvattoman käytön perustekomuodon enimmäisrangaistus voidaan

alentaa varkauden vastaavaa enimmäisrangaistusta lievemmäksi. Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa, että luvattoman käytön perustekomuodon enimmäisrangaistus alennetaan yhdestä vuodesta kuudesta kuukaudesta vankeutta yhdeksi vuodeksi vankeutta.

Uusi 8 §. Törkeä luvatton käyttö. Edellä luvattoman käytön kohdalla selostetuilla perusteilla valiokunta ehdottaa, että 28 lukuun lisättäisiin törkeää luvaton käyttöä koskeva rangaistussäännös. Törkeän luvattoman käytön rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Rikoksen ankaroitamisperusteiksi valiokunta ehdottaa ensiksikin sitä, että rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä ja toiseksi sitä, että rikoksella aiheutetaan rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva vahinkoa tai haittaa. Lisäksi edellytettäisiin, että luvaton käyttö on näissä tapauksissa myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Myös törkeän luvattoman käytön yritys olisi säädettävä rangaistavaksi.

Vaikka luvaton käyttö ei olekaan tyypillisesti rikos, jolla tavoitellaan taloudellista hyötyä, on sen vakavimmille ilmenemismuodoille usein ominaista huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu. Niin kuin muissakin rikosten tunnusmerkistöissä, joissa käytetään ilmaisua ”huomattava taloudellinen hyöty” olisi tässäkin tapauksessa hyötyraja suhteutettava rahanarvon muutoksiin. Hyötyrajaa arvioitaessa vertailukohteenä voitaisiin käyttää niitä hyötyrajoja, joita sovelletaan törkeän varkauden ja törkeän kavalluksen kysymyksessä ollessa. Rikoksella tavoitellun taloudellisen hyödyn arvoa arvioitaessa on lisäksi muistettava, ettei tavoitellun hyödyn kannalta ole ratkaisevaa se, kuinka arvokasta omaisuutta luvatta käytetään. Arvokkaankin omaisuuden lyhytaikainen hyväksikäyttäminen on yleensä taloudelliselta merkitykseltään melko vähäinen teko.

Sovellettaessa toista ankaroitamisperustetta eli harkittaessa, milloin rikoksesta on aiheutunut sen uhrille erityisen tuntuva vahinkoa tai haittaa, tulee muistaa, että rikoksen tekijän on mielletävä aiheuttavansa teolla tällaista vahinkoa tai haittaa ennenkuin säännöstä voidaan soveltaa. Jos teosta aiheutunut vahinko tai haitta on satunnainen seuraus, jota tekijä ei ole voinut mieltää, ei häntä voida tuomita törkeästä luvattomasta käytöstä, vaan silloin on sovellettava luvattoman käytön muita tekemuotoja koskevia säännöksiä. Ilmaisun ”rikoksen uh-

rille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva” osalta voidaan viitata siihen, mitä hallituksen esityksen peusteluissa on selostettu muun muassa törkeän varkauden ja törkeän vahingonteon vastaavan ankaroittamisperusteen kohdalla. Erityisen tuntuva haittaa saattaisi olla esimerkiksi invalidille valmistetun kulkuvälineen sellainen luvaton käyttö, joka estää pitkäksi aikaa vammaisen henkilön liikumisen.

Törkeää luvatonta käyttöä koskevan säännöksen lisääminen 28 lukuun merkitsisi myös sitä, että hallituksen esityksessä mainittujen pykälien numerointi 8 §:stä alkaen muuttuisi yhtä suuremmaksi.

15 (14) §. *Syyteoikeus.* Hallituksen esityksen mukaan asianomistajarikoksia olisivat luvaton käyttö, lievä luvaton käyttö, luvaton pyynti, hallinnan loukkaus ja vakuusoikeuden loukkaus.

Useat valiokunnan kuulemista asiantuntijoista ovat ehdottaneet asianomistajarikoksiksi edellä mainittujen rikosten lisäksi näpistystä ja lievää kavallusta. Edellä valiokunnan kannanottojen yleisperusteluissa jo esitetystä syistä valiokunta suhtautuu myönteisesti asianomistajarikosten alan vähäiseen laajentamiseen. Erityisesti niissä tapauksissa, joissa on kysymys taloudellisesti tai muuten vähämerkityksistä rikoksista, asianomistajarikokset tarjoavat mahdollisuuden rikoksen uhrin ja rikoksen tekijän väliseen sovintoon ilman, että se merkittävästi lisäisi jommankumman osapuolen painostusmahdollisuuksia toista kohtaan. Näpistykseen osalta voidaan lisäksi todeta, että vaikka näpistys onkin virallisen syytteen alainen, voi siihen jo nykyisin liittyä jonkinasteista painostamista rikosilmoituksen tekemisellä. Näin ollen näpistykseen muuttaminen asianomistajarikokseksi ei juurikaan voisi lisätä rikoksen uhrin tai rikoksen tekijän painostusmahdollisuuksia, mutta se lisäisi heidän mahdollisuuttaan asian sopimiseen.

Joissakin tapauksissa erityisesti näpistysrikkosten tekeminen voi kuitenkin kehittyä usein toistuvaksi rikolliseksi elämäntavaksi. Näissä tapauksissa asianomistajan yksinomainen syyteoikeus saattaisi haitata rikoskokonaisuuden selvittämistä ja johtaa siihen, että tekijä tuomittaisiin vain joistakin yksittäisistä näpistysrikkoksista. Sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että virallisella syyttäjällä olisi mahdollisuus syytteen nostamiseen asianomistajan syyteilmoituksesta riippumatta myös näpistyksestä

ja lievästä kavalluksesta, jos erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii. Myös muihin pykälässä mainittuihin asianomistajarikoksiin voi liittyä sellaisia piirteitä, että viralliselle syyttäjälle on perusteltua antaa vastaava poikkeusmahdollisuus syytteen nostamiseen.

Edellä mainituilla perusteilla valiokunta ehdottaa syyteoikeutta koskevan pykälän 1 momentin muuttamista siten, että virallinen syyttäjä ei saisi nostaa syytettä 3 eikä 6—12 pykälässä tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Edellä ehdotetun muutoksen johdosta on myös pykälän 2 momenttiin tehtävä lakitekninen tarkistus.

Asianomistajarikosten alan ehdotetun laajentamisen vuoksi hallituksen on kuitenkin huolehdittava siitä, että näpistystä ja lievää kavallusta koskevat asiat voidaan edelleen käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä.

29 luku.

Rikoksista julkista taloutta vastaan

1 §. *Veropetos.* Pykälän 2 momentin mukaan veropetoksesta tuomitaan myös se, joka veroa välttääkseen jättää antamatta veroilmoituksen tai muun verotusta varten säädetyn tai vaaditun ilmoituksen ja siten aiheuttaa veron määräämättä jättämisen tai sen määräämisen liian alhaiseksi. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan pelkkä veroilmoituksen unohtaminen tai sen myöhästyminen eivät sellaisinaan täyttäisi veropetoksen tunnusmerkistöä.

Valiokunnan käsityksen mukaan säännöksen soveltamisessa saattaa ilmetä vaikeuksia toisaalta siinä suhteessa, että sen tulkitaan koskevan myös niitä tapauksia, joissa veroilmoitus on jäänyt toimittamatta unohtuksen vuoksi, ja toisaalta siinä suhteessa, että käytännössä saattaa olla hyvin vaikea osoittaa veroilmoituksen laiminlyönnin johtuvan juuri tavoitteesta välttää veroa. Säännöksen soveltamista selkeyttäisi, mikäli siinä selvästi edellytettäisiin, että säännöstä voidaan soveltaa vasta sen jälkeen, kun verovelvolliselle on annettu todistettavasti kehoitus ilmoituksen antamiseen ja hän siitä huolimatta on laiminlyönyt ilmoituksen.

Lakivaliokunta ehdottaa pykälän täydentämistä siten, että sen toiseen lauseeseen kohdan veroa välttääkseen jälkeen lisätään sanat ”viranomaisen kehotuksesta huolimatta”.

4§. *Verorikkomus.* Hallituksen esityksen mukaan verorikkomuksena rangaistaisiin ennakonpidätyksen määräajassa tilittämättä jättäminen ja muidenkin oma-aloitteisesti ilman erityistä maksuunpanotointa suoritettavien verojen määräajassa suorittamatta jättäminen. Tällaisia muita oma-aloitteisesti suoritettavia veroja ja maksuja olisivat lähdevero, liikevaihtoveron ns. kuukausimaksu ja sitä vastaava vakuutusmaksuvero sekä kokonaan tai osittain valmistevero, auto- ja moottoripyörävero, leimavero, arpajaisvero, kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksu, maidon ja sianliian vientikustannusmaksu ja torjunta-ainelain 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu maksu. Voimassa olevan lain mukaan paljolti vastaava rangaistusuhka kohdistuu ennakonpidätyksen ja niitä vastaavan lähdeveron sekä työnantajan sosiaaliturvamaksun suorittamisen laiminlyöntiin.

Hallituksen esitys laajentaa tuntuvasti rangaistavuuden alaa nykyisestäään. Kriminologisista seuraa, että vastuu maksamatta jääneen veron määrästä vahingonkorvauksen muodossa laajenee henkilöpiireihin, joihin itse verotus ei ole kohdentunut.

Hallituksen esityksen perusteluista ja valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden lausumista on pääteltävä, että esityksen tosiasiallinen tavoite onkin rikosperusteita hyväksi käyttäen laajentaa vastuuta veron määrästä, ja sitä kautta turvata veronsaajan asemaa.

Valiokunnan käsityksen mukaan hallituksen esitystä on lähestyttävä intressivertailun kautta, jossa vastakkain ovat toisaalta veronsaajan aseman turvaaminen ja toisaalta yksilöiden oikeusturva.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä on karsittu pois ne tapaukset, jotka täyttävät veropetoksen tunnusmerkistön. Valiokunnan käsityksen mukaan jo nyt kriminalisoidut rikokset, veropetos, kavallus ja velallisen epärehellisyysrikokset, sinänsä suojaavat verottajaa kaikelta vilpiltä, joka liittyy itse veronmaksuvelvollisuuden toteamiseen ja vahvistamiseen. Esitetyn verorikkomuksen soveltamisalaan ei siten enää näyttäisi jäävän mikään sinänsä vilpillinen menettely, vaan ainoastaan ne tapaukset, joissa riidattoman määräinen vero jää maksamatta.

Valiokunta toteaa myös, että verotuslainsäädäntö sisältää veronsaajalle tehokkaan sanktionluontoisen turvan. Maksamatta jäänyttä veroa voidaan korottaa ja sille tulee määrätä

veronlisäys. Seuraukset saattavat nousta moninkertaisiksi veron määrään verrattuna.

Valiokunta toteaa, että ehdotuksen johdosta on laadittu oikeusvertaileva tutkimus. Sen mukaan ehdotettu rangaistavuuden alan laajentaminen on vieras ainakin Pohjoismaissa ja Saksan Liittotasavallassa, joissa veronsaaja on suojattu vilpillisen menettelyn varalta osapuulle vastavain säännöksin kuin Suomessa voimassa olevan oikeuden mukaan. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että yleisen tulkinnan mukaan Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa velkavankeus on kielletty.

Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön nojalla henkilökohtainen vastuu verosta on niillä luonnollisilla henkilöillä, joille vero on määrätty, sekä ns. henkilöyhtiöissä myös yhtiön vastuunalaisilla yhtiömiehillä. Muiden yhteisöjen osalta vastuu verosta kohdistuu itse yhteisöön. Rikosoikeudellinen vastuu verosta aiheuttaisi vallitsevaan tilanteeseen sen muutoksen, että vastuu veron määrästä vahingonkorvauksena ulottuisi eräisiin yhteisöjen palveluksessa oleviin henkilöihin ja toimielimiin jäseniin. Näillä henkilöillä ei välttämättä ole palkkauksensa lisäksi mitään välitöntä taloudellista intressiä yhteisön toiminnasta.

Valiokunta katsoo, että kriminalisoinnin laajennus veronsaajan intressin turvaamiseksi soveltuu huonosti yleisiin rikosoikeudellisiin käsitelmiin ja saattaa johtaa yksilön oikeusturvan kannalta kohtuuttomiin seuraamuksiin. Valiokunnan käsityksen mukaan nämä seikat ohittavat selostetun veronsaajan intressin.

Lakivaliokunta ehdottaa pykälän soveltamisalan muuttamista niin, että rangaistusuhan alaisiksi jäisivät ainoastaan nykyisen lainsäädännön mukaisesti ennakonpidätyksen, lähdeveron ja työnantajan sosiaaliturvamaksun laiminlyönnit.

Hallituksen esityksen mukaan ennakonpidätyksen tilittämättä jättäminen olisi rangaistavaa silloinkin kun se johtuu verovelvollisen maksukyvyttömyydestä. Muiden säännöksessä tarkoitettujen verojen suorittamatta jättäminen ei sen sijaan tällaisessa tapauksessa olisi rangaistavaa. Voimassa olevassa laissa verovelvollisen maksukyvyttömyys on asetettu työnantajan sosiaaliturvamaksujen suorittamatta jättämisen rangaistavuuden rajoitukseksi. Ennakonpidätyksen suorittamatta jättämisen rangaistavuutta ei ole nykyisin vastaavasti rajoitettu. Tätä voidaan perustella sillä, että työnantajalla on palkkaa maksettaessa periaatteessa

oltava koko palkkasumma eikä vain siitä työntekijälle maksettava osa. Toisaalta pidätetyt ennakot eivät palkanmaksuajankohtana ole vielä valtion varoja.

Valiokunnan käsityksen mukaan verovelvollisen maksukyvyttömyys ei saisi johtaa rangaistukseen myöskään silloin kun siitä seuraa ennakonpidätyksen tai lähdeveron suorittamatta jättäminen. Maksukyvyttömyydellä ei tarkoiteta pelkästään sellaista tilannetta, jossa velallinen on täysin varaton. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan maksukyvyttömyyden on oikeuskäytännössä usein katsottu ulottuvan aikaan kolmesta kuuteen kuukautta ennen konkurssia. Joissakin tapauksissa maksukyvyttömyytenä on voitu pitää myös sellaista tilannetta, jossa maksukyvyttömyys on todettu ulosmittauksen yhteydessä.

Valiokunnan käsityksen mukaan maksukyvyttömyydestä johtuva suoritusvelvollisuuden laiminlyönti ei saisi johtaa rangaistusseuraukseen myöskään silloin kun laiminlyönti on johtunut sellaisesta maksukyvyttömyystilanteesta, joka ei ole johtanut konkurssiin. Valiokunta on säännöshedotuksessaan lähtenyt siitä, että maksukyvyttömyys tarkoittaa muutakin kuin konkurssia edeltävää maksukyvyttömyystilannetta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyisin ei ole ryhdytty syytetoimenpiteisiin sellaisia verovelvollisia kohtaan, jotka ovat syyllistyneet puheena olevien verojen tai maksujen laiminlyöntiin, mutta jotka ovat veroviranomaisten kanssa asianmukaisesti sopineet maksuaikataulusta laiminlyöntien korjaamiseksi ja sopimuksen mukaisesti huolehtineet velvoitteistaan. Valiokunta korostaa sitä, että ehdotetun säännöksen mukaan verovelvollinen ei tällaisessa tapauksessa syyllisty rangaistavaan tekoon, mikä ilmenee ehdotetun pykälän 2 momentista, jossa rangaistavuuden ulkopuolelle on suljettu laiminlyönnit, jotka on viivytettyä korjattu. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että veroviranomaiset veronmaksun laiminlyöntejä havaitessaan aina ensisijaisesti pyrkivät laiminlyönnin selvittämiseen mainitulla sopimusmenettelyllä ja ryhtyvät mahdollisen rikoksen selvittämiseen vasta jos laiminlyöntyä suorituksia ei ole tästäkään huolimatta maksettu.

Puheena olevien verojen ja maksujen suorittamatta jättäminen muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden vuoksi johtunee ylensä siitä, että tällainen laiminlyönti ei johda velkojan

vastatoimiin niin nopeasti kuin muiden velvoitteiden laiminlyönti. Niissä tapauksissa, joissa laiminlyönti ei johdu maksukyvyttömyydestä, saattaa olla kysymys taloudellisen hyödyn tavoittelemisesta. Valiokunta ehdottaa, että rangaistavaksi säädettäisiin hyötymistarkoituksessa tehdyt laiminlyönnit.

Edellä mainituilla perusteilla valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin johtolauseen muuttamista siten, että rangaistavaa olisi puheena olevien verojen ja maksujen suorittamatta jättäminen taloudellisen hyödyn hankkimiseksi itselle tai toiselle muun syyn kuin maksukyvyttömyyden takia. Kun säännös lisäksi rajoitettaisiin koskemaan vain edellä mainittuja vero- tai maksulajeja, olisi ne syytä selkeyden vuoksi mainita omina kohtinaan. Muutosten johdosta olisi myös säännöksen nimi muutettava tilitysrikkomukseksi ja tehtävä 2 ja 3 momenttiin tarpeelliset tekniset tarkistukset.

Sosiaaliavustukseen kohdistuvan petoksen rangaistavuus. Luvun 9 pykälän 2 momenttiin sisältyvän määritelmän mukaan avustuksella tarkoitetaan sellaista taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen. Hallituksen esityksen mukaan tällaisen sosiaaliavustuksen petolliseen hankkimiseen sovellettaisiin edelleen yleisiä petosrikoksia koskevia säännöksiä. Koska avustusrikoksia koskevat säännökset ovat kuitenkin petosrikosten yleissäännöksiin nähden erityisiä säännöksiä, on olemassa vaara, että hallituksen esityksen perusteluissa olevasta maininnasta huolimatta lakia saatettaisiin tulkita siten, ettei sosiaaliavustuksiin kohdistuvaan petolliseen menettelyyn voisi soveltaa petosrikoksia koskevia säännöksiä. Tämän vuoksi valiokunta korostaa, että avustusrikoksia koskevat säännökset eivät rajoita petosrikoksia koskevien säännösten soveltamista henkilökohtaiseen kulutukseen myönnettyjen avustusten kysymyksessä ollessa.

Toimenpiteistä luopumismahdollisuuksien lisääminen verorikoksissa. Hallituksen esityksen mukaan lievässä veropetoksessa, verorikkomuksessa ja avustusrikkomuksessa olisi erityinen toimenpiteistä luopumista koskeva säännös. Valiokunta pitää perusteltuna, että erityisesti vähäisten vero- ja avustusrikosten kysymyksessä ollessa on olemassa mahdollisuus tyytyä pelkästään hallinnollisten seuraamusten määräämiseen ja luopua tuomioistuinkäsittelystä. Valiokunta toteaa, että edellä mainittujen säännösten lisäksi myös vero- ja avustusri-

koksiin voidaan soveltaa vastikään uudistettuja yleisiä säännöksiä toimenpiteistä luopumisesta.

Näistä muutoksista huolimatta valiokunnan käsityksen mukaan tulisi edelleen harkita toimenpiteistä luopumismahdollisuuksien lisäämistä verorikoksissa. Vaikka esimerkiksi verotoksessa onkin ns. tehokkaan katumisen mahdollisuus olemassa eräiden verolajien kysymyksessä ollessa suhteellisen pitkään, voidaan käytännöstä osoittaa tapauksia, joissa katumismahdollisuutta myös verotuksen vahvistamisen jälkeen voitaisiin harkita. Tällaisen katumismahdollisuuden tarjoaminen verovelvollisille olisi myös omiaan lisäämään verotuksen oikeellisuutta niissä tapauksissa, joissa pelko jo ehkä useitakin vuosia aikaisemmin tapahtuneen verorikoksen paljastumisesta estää verotuksen perusteena olevan kirjanpidon saattamisen asianmukaiseen kuntoon. Tehdyn verotuksen vaikutukset heijastuvat kirjanpitoon joskus useiden vuosien ajan. Eräissä maissa on muun muassa tällaisista syistä laajennettu mahdollisuutta verorikosten rankaisematta jättämiseen silloin kun verovelvollinen vapaaehtoisesti ja omasta aloitteestaan ilmoittaa aikaisemmasta rikoksestaan. Joissakin tällaisissa tapauksissa voitaisiin pitää riittävinä niitä hallinnollisia seuraamuksia, jotka verovelvollisille voidaan määrätä.

Katumismahdollisuuden laajentaminen edellä tarkoitettulla tavalla olisi periaatteessa merkittävä muutos rikoslainsäädännössä. Sen vuoksi valiokunta ei tässä yhteydessä tee sitä koskevaa yksilöityä ehdotusta. Valiokunta pitää kuitenkin välttämättömänä, että hallitus rikoslain yleisen osan säännöksiä uudistettaessa perusteellisesti selvittää katumismahdollisuuden laajentamista erityisesti verorikosten yhteydessä.

30 luku.

Elinkeinorikoksista

4 §. *Yritysvakoilu.* Hallituksen esityksen mukaan sovellettaisiin varkaus- ja kavallusrikoksia koskevia säännöksiä, jos yrityssalaisuus hankittaisiin siten, että yrityssalaisuuksia sisältävän tallenteen jäljentämisen sijasta anastetaan itse tallenne taikka jäljennetään ensin tallenne tietovälineelle, joka sitten anastetaan. Yrityssalaisuuden taloudellinen arvo otettaisiin tällöin huomioon anastuksen kohteen arvoa arvioitaessa.

Eräät valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat katsooneet, että myös yrityssalaisuuden sisältävän tallenteen luvaton haltuun saaminen tulisi voida arvostella yritysvakoilusäännöksen nojalla. Tällä tavoin vältettäisiin se epävarmuus, mikä saattaa liittyä yrityssalaisuuksia sisältävän tallenteen arvon arviointiin varkaus- ja kavallusrikosten yhteydessä.

Valiokunnan käsityksen mukaan säännöksen selkeyttäminen on tarpeen. Sen vuoksi tulisi yritysvakoilua koskevassa säännöksessä rinnastaa asiakirjan jäljentämiseen tiedon sisältävän tallenteen luvaton haltuun saaminen. Tällöin yrityssalaisuuden kaikki hankkimistavat voitaisiin arvostella saman säännöksen eli yritysvakoilusäännöksen nojalla. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 4 §:n 1 momentin 2 kohta täydennettäisiin kuulumaan seuraavasti: ”2) hankkimalla haltuunsa tai jäljentämällä asiakirjan tai muun tallenteen taikka muulla siihen rinnastettavalla tavalla”. Niissä tapauksissa, joissa yrityssalaisuuden sisältävä tallenne sellaisenaan on arvokas, voitaisiin kuitenkin soveltaa varkaus- ja kavallusrikossäännöksiä. Tällöin olisivat siis käytettävissä myös törkeää varkautta ja törkeää kavallusta koskevat säännökset ja niihin sisältyvät ankarat rangaistusasetköt.

7 §. *Lahjominen elinkeinotoiminnassa.* Yhtenäisen lainkirjoittamistavan noudattamiseksi valiokunta ehdottaa, että pykälän tekotapakauksessa käytettyjen verbien keskinäinen järjestys muutetaan uusissa virkarikossäännöksissä omaksutun mukaiseksi.

8 §. *Lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa.* Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä lahjuksen ottamista koskevassa säännöksessä sanonta ”edustaa itselleen edun” on korvattu nykyaikaisemmalla muotoilulla ”hyväksyy itselleen edun”. Valiokunta ehdottaa, että puheena olevaan pykälään tehdään vastaava kielellinen muutos.

9 §. *Kirjanpitorikos.* Hallituksen esityksen mukaan kirjanpitorikoksena rangaistavaa voisi olla esimerkiksi se, että kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, tahallaan laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen tai merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, ettei säännöstä ole tarkoitettu sovellettavaksi siten, että kirjanpito toimisto joutuu vastuuseen kes-

keyttäessään toimeksiantonsa suorittamisen kirjanpitoa koskevan sopimuksen täyttämättä jättämisen esimerkiksi maksujen laiminlyönnin takia. Toimeksiannon keskeyttämisestä on kuitenkin asianmukaista ilmoittaa toimeksiantajalle. Edelleen valiokunta toteaa, ettei kirjanpidosta huolehtivan toimiston henkilöstöä ole tarkoitus saattaa vastuuseen myöskään niissä tapauksissa, joissa kirjanpitovelvollinen on toimittanut toimistolle sellaisia virheellisiä tositteita, joita kirjanpidosta huolehtivat henkilöt eivät ole voineet havaita virheellisiksi.

12 §. *Syyteoikeus.* Hallituksen esityksen mukaan virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista kuultava kuluttaja-asiamiestä. Lisäksi tuomioistuimen on markkinointirikosta ja kilpailumennettelyrikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus tulla kuulluksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan ei ole välttämätöntä, että kuluttaja-asiamies antaa lausuntonsa jokaisesta markkinointirikoksesta ennen sitä koskevan syytteen nostamista. Hallituksen esityksessä mainitun säännöksen pääasiallinen tarkoitus on turvata kuluttaja-asiamiehelle tieto siitä, minkälaisia hänen toimintaansa vaikuttavia rikosasioita tulee tuomioistuimen käsiteltäväksi, ja mahdollisuus arvioida syytteen tarpeellisuutta ja menestymismahdollisuutta. Tämän tiedon ja vaikutusmahdollisuuden saamiseksi riittää, että virallinen syyttäjä varaa kuluttaja-asiamiehelle tilaisuuden lausua mielipiteensä aiotusta syytteestä. Tällainen menettely on hallituksen esityksessä ehdotettua joustavampi ja säästää niin syyttäjien kuin kuluttaja-asiamiehenkin työtä.

Valiokunta ehdottaa, että 30 luvun 12 §:n 1 momentin ensimmäinen virke muutetaan siten, että virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista ”varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa”. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi esityksen sisäistä johdonmukaisuutta lisäävä kielellinen tarkistus.

Kilpailunrajoitusrikoksen tarve. Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevan hallituksen esityksen antamisen jälkeen on uudistettu kilpailulainsäädäntöä muun muassa kilpailunrajoituksista annetulla lailla (709/88). Tämän lain 24 §:ssä on kilpailunrajoitusrikosta koskeva säännös, jossa enimmäisrangaistus on vankeutta yksi vuosi ja kilpailun-

rajoitusrikkomusta koskeva säännös, jossa enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella näyttää ilmeiseltä, että kilpailunrajoitusrikosta koskeva säännös tulisi ottaa rikoslakiin. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että valmisteltaessa rikoslain kokonaisuudistuksen seuraavia vaiheita rikoslakiin otetaan rikoslain kirjoittamistavan mukainen kilpailunrajoitusrikosta koskeva säännös. Säännöstä laadittaessa olisi otettava huomioon paitsi voimassaolevasa kilpailunrajoitusrikossäännöksessä tarkoitettut tekotavat myös se, onko nykyisen kilpailunrajoitusrikkomusta koskevan rangaistus-säännöksen tarkoittamille teoille tarpeen säätää vastaisuudessa vankeusrangaistusuhka.

31 luku.

Ryöstöstä ja kiristyksestä

2 §. *Törkeä ryöstö.* Hallituksen esityksen mukaan törkeän ryöstön ankaroitamisperusteena olisi muun muassa se, että ryöstössä aiheutetaan tahallisesti toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaara. Säännöksessä tarkoitetaan hengenvaaralla jo toteutunutta hengenvaarallista tilaa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa säännöksen täsmentämistä siten, että ilmaisun ”hengenvaara” asemesta käytetään ilmaisua ”hengenvaarallinen tila”. Lisäksi valiokunta ehdottaa kielellistä muutosta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun ankaroitamisperusteeseen.

32 luku.

Kätkemisrikoksista

Uusi 7 §. Syyteoikeus. Valiokunta on edellä rikoslain 28 luvun syyteoikeutta koskevan säännöksen kohdalla esittänyt, että asianomistajarikokseksi hallituksen esityksessä mainittujen rikosten lisäksi säädettäisiin näpistys ja lievä kavallus. Valiokunnan käsityksen mukaan samat perusteet, jotka puoltavat mainittujen rikosten säätämistä asianomistajarikokseksi sopivat myös kätkemisrikkomukseen. Myös lievimpien kätkemisrikosten kohdalla on perusteltua jättää rikoksen asianomistajan harkittavaksi, onko asiaa syytä saattaa tuomioistuinkäsittelyyn. Näissäkin tapauksissa olisi kuitenkin syytä varata viralliselle syyttäjälle mah-

dollisuus syytteen nostamiseen asianomistajan syytepyynnöstä riippumatta, jos erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii. Tällainen poikkeusmahdollisuus voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin kun saman rikoksenteikijän hallusta tavaan runsaasti erilaista rikoksella saatua omaisuutta, mutta yksittäisten asianomistajien menetykset ovat niin vähäiset, etteivät he pidä syytteen nostamista osaltaan tarpeellisena tai heitä ei kyetä selvittämään.

Edellä mainituilla perusteilla valiokunta ehdottaa 32 lukuun lisättäväksi uuden syyteoikeutta koskevan 7 §:n, jonka mukaan virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kätkemisrikkomuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

33 luku.

Väärennysrikoksista

1 §. Väärennys. Väärennysrikos ei ehdotuksen mukaan enää edellyttäisi vääran tai väärennetyn todistuskappaleen käyttämistä, vaan rikoksen täyttymiseen riittäisi aikomus saattaa todistuskappale harhauttavana todisteena käytettäväksi. Tämä merkitsisi väärennyksen rangaistavuuden alkamista nykyistä aikaisemmassa vaiheessa.

Valiokunta pitää ehdotettua muutosta hyväksyttävänä, mutta kiinnittää huomiota siihen, että rangaistavuuden edellytyksenä olevan käyttötarkoituksen selvittäminen on vaikeaa. Esitutkintavoimavarojen uhraaminen laajoihin käyttötarkoitusta koskeviin selvityksiin aina kun löydetään vääriä tai väärennettyjä asiakirjoja tai muita todistuskappaleita on tuskin järkevää. Sen sijaan vakavissa tapauksissa säännös tarjoaa mahdollisuuden tehokkaasti ehkäistä väärien tai väärennettyjen todistuskappaleiden käyttöä ennakolta.

6 §. Määritelmät. Asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä on esitetty epäily siitä, ettei maksuvälineen väärentämistä voitaisi pitää 33 luvun 1 §:n mukaisena väärennyksenä ja ehdotettu, että todistuskappaleen määritelmään liittäisiin maininta maksuvälineistä.

Valiokunta toteaa, että todistuskappaleen määritelmän mukaan useimmat maksuvälineet voivat olla määritelmässä tarkoitettuja todistuskappaleita ja siten niihin kohdistunut väärennysrikos voitaisiin arvostella 33 luvun säännösten nojalla. Maksuvälineistä ei voitaisi pi-

tää todistuskappaleena kuitenkaan rahaa. Tämä ei ole väärennysrikosten kannalta ongelma, koska maksuvälinerikoksia koskevassa 37 luvussa on erityinen rahanväärennystä koskeva säännös. Lisäksi valiokunta on tässä yhteydessä kiinnittänyt huomiota siihen, että esimerkiksi shekkilomakkeiden ja maksuvälineenä käytettävien muovikorttien aihoiden luvaton valmistaminen ei voimassa olevan lain mukaan ole ollut väärennyksenä rangaistavaa eikä olisi sitä myöskään hallituksen esityksen mukaan. Valiokunnan käsityksen mukaan näin varhaisessa vaiheessa olevaa maksuvälineeseen kohdistuvaa rikoksen valmistelua ei tulisi rangaista väärennysäännöksen nojalla. Niin kuin hallituksen esityksessäkin on ehdotettu, tällaisen tapauksen arvostelemiseen sopii paremmin 37 luvun 11 §:ssä ehdotettu maksuvälinepetoksen valmistelua koskeva säännös.

35 luku.

Vahingonteosta

Uusi 7 §. Toimenpiteistä luopuminen. Hallituksen esityksessä ei ehdoteta voimassa olevan rikoslain 35 luvun 3 §:n 2 momentin mukaista säännöstä, jonka mukaan tuomioistuimella on mahdollisuus vähäisissä vahingonteoissa tuomita seuraamukseksi ainoastaan vahingonkorvaus. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että tuomioistuimella on vähäpätöisissä vahingonteoissa mahdollisuus jättää rangaistus tuomitsematta rikoslain yleissäännöksen perusteella ja että sen vuoksi ei ole enää pidetty tarpeellisena erityistä toimenpiteistä luopumista koskevaa säännöstä vahingontekorikosten yhteydessä.

Toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset on uudistettu vastikään vahvistetuilla lainmuutoksilla, joita koskeva hallituksen esitys (hall. es. 79/1989 vp.) annettiin käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen jälkeen. Ensiksi mainitun esityksen käsittelyn yhteydessä ilmeni, että vahingontekorikoksiin liittyy eräitä sellaisia piirteitä, joita on vaikea ottaa huomioon yleisissä toimenpiteistä luopumista koskevissa säännöksissä. Kun esimerkiksi varallisuusrikoksissa rikoksen aiheuttama vahinko voidaan korvata palauttamalla rikoksen kohteena ollut esine, vahingonteon korvaamisessa taas on aina kysymys rikoksen tekijän vastattavaksi jäävästä kustannuksesta. Erityisesti vahingontekorikoksissa on eduksi, jos rikoksen tekijä voi

sovittaa tekonsa korvaamalla aiheuttamansa vahingon. Tällainen mahdollisuus on omiaan myös lisäämään vähäisten rikosten sovittelu-mahdollisuuksia.

Lakivaliokunta pitää edelleen tarpeellisena säilyttää vahingontekorikosten kysymyksessä ollessa erityinen mahdollisuus toimenpiteistä luopumiseen vahingonkorvauksen suorittamisen johdosta. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että vahingontekoa koskevaan 35 lukuun lisätään toimenpiteistä luopumista koskeva säännös, jonka mukaan vahingonteosta ja lievästä vahingonteosta voitaisiin jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksen tekijä on korvannut vahingon ja vahingonkorvaus harkitaan riittäväksi seuraamukseksi.

36 luku.

Petoksesta ja muusta epärehellisyydestä

3 §. *Palvelupetos.* Hallituksen esityksessä ehdotetaan erityistä palvelupetosta koskevaa säännöstä, jota sovellettaisiin sellaiseen asianmukaista maksua suorittamatta tapahtuvaan kuljetus-, ravitsemus-, majoitus-, viihde- tai muun vastaavan yleisölle tarjotun palvelun käyttämiseen tai pääsyn hankkimiseen kulkuvälineeseen, tilaisuuteen, laitokseen tai suljetulle alueelle, joka tapahtuu ketään erehdyttämättä tai erehdyttä hyväksi käyttämättä. Ehdotusta on perusteltu sillä, että voimassa olevan lain petossäännöstä on sovellettu myös eräiden palvelusten hyväksikäyttämiseen, jos palvelusuorituksen vastaanottaja on salannut maksukyvyttömyytensä palvelun vastaanottaessaan, vaikka hän ei olisi ketään erehdyttänyt eikä käyttänyt kenenkään erehdyttä hyväksi. Hallituksen esityksessä säännöksen tällaista laajentamista on pidetty keinotekoisena ja rikosoikeudessa noudatettavan lakisidonnaisuusperiaatteen vastaisena.

Eräät valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat arvostelleet ehdotettua säännöstä ja pitäneet petoksen perussäännöstä riittävänä kriminalisointina. Ehdotetun säännöksen on katsottu toisaalta ulottavan kriminalisoinnin tarpeetoman laajaksi ja toisaalta voivan aiheuttaa tarpeetonta päällekkäisyyttä niissä tapauksissa, joissa säännöksissä mainittuja palveluksia käytetään petosrikoksessa edellytetyllä tavalla jotakuta erehdyttämällä tai erehdyttä hyväksikäyttämällä.

Valiokunta ei pidä järkevänä sitä, että saman palveluksen vilpillinen hyväksikäyttäminen rangaistaisiin vaihtelevasti joko petoksena tai palvelupetoksena. Ongelmallinen on lisäksi hallituksen esityksen perusteluissa esitetty rangaistavuuden rajaaminen sen perusteella, kohdistuuko maksun laiminlyönti säännönmukaisesti jälkikäteen käteisellä maksettavaan palvelukseen vai sellaiseen palvelukseen, josta maksu tavanmukaisesti suoritetaan jälkikäteisluotusta vastaan. Valiokunnan käsityksen mukaan kriminalisoinnin laajuuden kannalta tällaisissa tapauksissa on olennaista, syyllystykö palveluksen vastaanottaja erehdyttämiseen tai erehdyksen hyväksikäyttämiseen eikä niinkään se, minkä tyyppisestä palveluksesta on kysymys.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 2 kohdassa taas on kysymys sellaisista menettelytavoista, joiden rankaiseminen erityisen petossäännöksen nojalla ei näytä tarpeelliselta. Kysymyksen ollessa esimerkiksi pääsyn hankkimisesta joukkoliikenteessä käytettävään kulkuvälineeseen, voitaisiin soveltaa joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annettua lakia.

Edellä mainitulla perusteella valiokunta pitää erityistä palvelupetossäännöstä tarpeetoman ja ehdottaa sen poistamista. Muutoksen johdosta lievää petosta koskeva 4 § siirtyisi 3 §:ksi ja siitä olisi poistettava viittaus palvelupetokseen.

Uusi 4 §. Vakuutuspetos. Hallituksen esitykseen ei sisälly nykyisen rikoslain 36 luvun 2 §:ää vastaavaa erillistä vakuutuspetossäännöstä. Esityksen mukaan petoksen yleissäännöstä sovellettaisiin kaikkiin eri vakuutusmuotojen yhteydessä tehtyihin petoksiin. Tämä merkitsisi muun muassa sitä, ettei laittoman vakuutuskorvauksen hankkimiseksi tapahtunut palovakuutetun omaisuuden tuleen sytyttäminen enää olisi sellaisenaan rangaistavaa.

Eräät valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat pitäneet voimassaolevan lain vakuutuspetossäännöksen kaltaista säännöstä edelleen tarpeellisena. Erityisesti palovakuutetun omaisuuden sytyttämistä petostarkoituksessa on pidetty tekona, jonka tulisi olla jo sellaisenaan rangaistavaa. Rangaistavuuden ulottaminen edelleen teon valmisteluvaiheeseen on perusteltu toisaalta teon yleisvaarallisuuden luonteen vuoksi ja toisaalta tällaisten rikosten selvittämisen helpottamiseksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan voimassa olevan lain vakuutuspetossäännöksen sovelta-

misessa ei ole ilmennyt erityisiä käytännön ongelmia, vaan säännös päinvastoin on osoittautunut käytännössä toimivaksi ja tämäntyyppistä petosrikollisuutta ehkäiseväksi. Vaikka rikoksen valmistelutekujen säätämiseen rangaistavaksi onkin suhtauduttava pidättyvästi, ei tällaisen vaarallisen valmisteluteon kriminalisointia voida pitää kohtuuttomana muun muassa siitä syystä, että jo tässä valmisteluvaiheessa edellytettäisiin samaa subjektiivista syyllisyyttä, joka ilmenee itse petosrikoksessakin. Jos rangaistavuuden edellytykseksi asetetaan, että palovakuutetun omaisuuden sytyttäminen tapahtuu nimenomaan laittoman vakuutuskorvauksen hankkimiseksi, säännös ei näin ollen laajentaisi kohtuuttomasti rangaistavuuden alaa tavalliseen petosrikokseen nähden. Myöskään käytännön esimerkit eivät viittaa siihen, että säännös olisi johtanut kohtuuttomuuksiin.

Voimassa olevan lain vakuutuspetossäännös sisältää paitsi teon valmisteluvaiheen myös varsinaisen petoksen eli vakuutuksen antajan erehdyttämisen. Tämän vuoksi säännöksessä on myös poikkeuksellisen ankara enimmäisrangaistus. Valiokunnan käsityksen mukaan ei ole perusteltua, että jo valmisteluvaiheessa teosta voitaisiin tuomita yhtä ankara rangaistus kuin täytetystä teosta.

Edellä mainituilla perusteilla valiokunta ehdottaa rikoslain 36 lukuun lisättäväksi erillisen vakuutuspetosta koskevan säännöksen, jossa säädettäisiin rangaistavaksi palovakuutettuun omaisuuteen kohdistuvan vakuutuspetoksen valmistelu. Rangaistavuus tämän säännöksen perusteella rajoittuisi ainoastaan palovakuutetun omaisuuden tuleen sytyttämiseen oikeudettoman vakuutuskorvauksen hankkimiseksi. Jos rikoksen tekijä sen lisäksi syyllistyisi vakuutuskorvauksen saamiseksi samaa omaisuutta koskevaan petosrikokseen tai sellaisen rikoksen yritykseen, tekoon sovellettaisiin petosrikosta koskevia säännöksiä. Tällaisen valmistelukriminalisoinnin rangaistus seuraamuksen tulisi olla lievempi kuin petoksen yrityksen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa uuden vakuutuspetossäännöksen enimmäisrangaistukseksi yhtä vuotta vankeutta. Uusi vakuutuspetos olisi virallinen syytteen alainen, minkä vuoksi syyte oikeutta koskevaan 8 §:ään ei ole tarpeen tehdä muutosta.

5 §. *Luottamusaseman väärinkäyttö.* Hallituksen esityksen mukaan luottamusaseman väärinkäytön teko tapoina ovat ensiksikin ryh-

tyminen sellaiseen toimeen, johon luottamus tehtävää hoitavalla ei ole oikeutta ja toiseksi tehtävän kokonaan tai osaksi suorittamatta jättäminen. Erityisesti jälkimmäisen tekotavan osalta on kiinnitetty huomiota siihen, ettei se riittävästi ilmennä tekijän toimivan vilpillisesti.

Säännöksen soveltaminen edellyttää, että säännöksessä tarkoitettussa luottamusasemassa oleva henkilö *väärinkäyttää* luottamusasemaansa. Lisäksi edellytetään, että tekijä toimii tahallisesti. Toisin sanoen tekijän tulee olla tietoinen siitä, että hänen menettelynsä on hänelle toimeksiannon perusteella kuuluvan velvollisuuden vastainen ja että hänen menettelynsä varmana tai ainakin varsin todennäköisenä seurauksena on vahingon aiheutuminen hänen päämiehelleen. Valiokunnan käsityksen mukaan säännöksen edellyttämän tahallisuusvaatimuksen asettaminen ehdotettua tiukemmaksi saattaisi johtaa melko karkeidenkin tahallisten laiminlyöntien sulkeutumiseen säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Sen vuoksi valiokunta ei pidä perusteltuna säännöksen soveltamisalan supistamista asettamalla luottamusasemassa olevan henkilön rangaistavalle menettelylle lisävaatimuksia, mutta valiokunta pitää kuitenkin tarpeellisenä korostaa sitä, ettei säännöstä ole tarkoitettu sovellettavaksi luottamusmiehen pelkästä huolimattomuudesta tai varomattomuudesta tekemiin laiminlyönteihin tai harkinta- ja arviointivirheisiin.

6 §. *Kiskonta.* Kiskontaa koskevan säännöksen 3 momentin mukaan kiskonnasta tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen tai luovuttaa saamisen tai muun sellaisen taloudellisen edun, jonka hän on tienynyt saaduksi 1 momentissa mainituissa olosuhteissa tai jonka hän, jos etu on saatu luotonannossa, on tienynyt sellaiseksi kuin 2 momentissa tarkoitetaan.

Jälkikiskontaa koskevassa säännöksessä tarkoitettut tekotavat ovat sinänsä sellaisia, että niihin on syytä liittää rangaistusuhka. Kun kuitenkin jälkikiskontana kuvattu menettely tulee rangaistavaksi jo ehdotetun 32 luvun 1 §:n perusteella kätkemisrikoksena, erilliselle jälkikiskontasäännökselle jää merkitystä lähinnä siinä suhteessa, että nimenomainen säännös erityisesti muistuttaa tällaisenkin kiskontaan liittyvän jälkiteon olevan rangaistava. Valiokunnan käsityksen mukaan pelkästään lainsäädännön havainnollisuuden lisäämiseksi ei ole tarkoituksenmukaista ottaa rikoslakiin näin selvästi kätkemisrikoksen kanssa päällekkäistä säännöstä. Valiokunta ehdottaa, että kiskontaa

koskevasta säännöksestä poistettaisiin sen 3 momentti tarpeettomana.

8 §. *Syyteoikeus.* Koska hallituksen esityksestä ehdotetaan poistettavaksi palvelupetosta koskeva säännös, tulisi myös syyteoikeussäännöksestä poistaa palvelupetosta koskeva maininta.

37 luku.

Maksuvälinerikoksista

11 §. *Maksuvälinepetoksen valmistelu.* Hallituksen esityksen mukaan säännös koskee muun muassa sellaiseen maksuvälinelomakkeeseen kohdistuvaa rikosta, johon on luvatta painettu maksavan laitoksen nimi. Asian valiokuntakäsittelyssä on ilmennyt, että eräiden pankkiryhmittymien käytössä on myös sellaisia maksuvälinelomakkeita, joihin ei ole painettu tietyn maksavan laitoksen nimeä, vaan ainoastaan asianomaisen pankkiryhmittymän nimi. Koska säännös on tarkoitettu koskemaan myös tällaisia maksuvälinelomakkeita, tulisi säännöstä täydentää. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että maksuvälinepetoksen valmistelua koskevaan säännökseen lisättäisiin maininta siitä, että säännös koskee sellaista maksuvälinelomaketta, johon on luvatta painettu maksavan laitoksen nimi *tai muu tunnus*.

12 §. *Määritelmät.* Pykälän 3 momentissa olevaan maksuvälinelomakkeen määritelmään tulisi edellä maksuvälinepetoksen valmistelua koskevan säännöksen kohdalla selostetuista systä tehdä vastaava täydennys.

39 luku.

Velallisen rikoksista

6 §. *Velkojansuosinta.* Velkojansuosintaa koskevassa säännöksessä mainitut tekotavat saattavat joissakin tapauksissa perustua vakiintuneeseen käytäntöön eivätkä aina merkitse tietyn velkojan suosimista. Valiokunnan käsityksen mukaan rangaistavuus tulisi ulottaa vain sellaisiin tekoihin, jotka tehdään nimenomaan tietyn velkojan suosimiseksi. Tämän korostamiseksi tulisi pykälän ensimmäinen virke muuttaa siten, että rangaistavuus edellyttäisi velallisen toimivan tiettyjä velkojaa ”suosiakseen”.

Valiokuntakäsittelyssä on lisäksi ilmennyt, että takaisinsaantisäännöksiä lähiaikoina uu-

distettaessa on tarkoitus jossakin määrin muuttaa voimassa olevan konkurssisäännön takaisinsaantiperusteita, jotka ovat olleet hallituksen esityksen perustana tältä osin. Valiokunta katsoo, ettei rikoslain rangaistussäännös voi ulottaa kriminalisointia ainakaan laajemmalle kuin niihin tapauksiin, joissa omaisuuden palauttaminen pesään takaisinsaantia koskevien säännösten perusteella on mahdollista. Tämän vuoksi tulisi rangaistavuuden ulkopuolelle sulkea sellaiset ennenaikaisen velan maksamista koskevat tapaukset, joissa maksu on tavanomainen ja myös sellaiset maksutilanteet, joissa tosin käytetään epätavallista maksuvälinettä, mutta joissa menettelyä kuitenkin olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää tavanomaisena. Valiokunta ehdottaa pykälään tehtäväksi edellä mainittujen näkökohtien mukaiset tarkistukset.

Konkurssirikosten oikeuspaikka. Velallisen rikoksia koskevan luvun käsittelyn yhteydessä on ilmennyt, että nykyinen konkurssisäännön 36 § konkurssirikosten oikeuspaikasta on liian ehdoton. Säännöksen joustamattomuuden vuoksi samaan yrityskokonaisuuteen liittyvien eri yritysten konkurssien yhteydessä tehtyjä rikoksia on jouduttu käsittelemään eri tuomioistuimissa, vaikka rikosten tekijöinä ovat olleet samat henkilöt ja vaikka oikeudenkäynneissä on tutkittu saman konsernin taloudellista tilaa. Valiokunnan käsityksen mukaan ei ole välttämätöntä säilyttää konkurssirikosten ainoana oikeuspaikkana sitä tuomioistuinta, jossa konkurssimenettely on tai on ollut vireillä, silloinkaan kun rikos on tullut ilmi konkurssin yhteydessä. Epäkohdan korjaamista tarkoittava muutosehdotus sisältyy jäljempänä käsiteltävään lakiehdotukseen konkurssisäännön muuttamisesta.

46 luku.

Säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta

1 §. *Säännöstelyrikos.* Hallituksen esityksen mukaan säännöstelyrikoksena pidettäisiin myös hintavalvontalaissa säädetyn tai viranomaisen sen nojalla antaman säännöstelymääräyksen rikkomista tai sen yrittämistä. Koska hintavalvontalaki on tämän hallituksen esityksen antamisen jälkeen kumottu ja korvattu hintasulusta annetulla lailla (717/88), valiokunta ehdottaa hintavalvontalakia koskevan kohdan poistamista säännöstelyrikossäännök-

sestä ja hintasulusta annetun lain lisäämistä säännökseen sisältyvään lakien luetteloon. Pykälän kohtien numerointia olisi vastaavasti muutettava.

3 §. *Säännöstelyrikkomus.* Niin kuin valiokunnan mietinnön yleisperusteluissa jo on todettu, hallituksen esityksessä ei ole saavutettu täyttä johdonmukaisuutta rikosten lievien tekemuotojen rikosnimissä. Valiokunnan käsityksen mukaan pitäisi pyrkiä siihen, että rikoksen perustekemuotoa lievemmän tekemuodon nimestä yleensä ilmenisi sen olevan tietyn rikoksen lievempi muoto. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että säännöstelyrikkomuksen rikosnimi muutettaisiin lieväksi säännöstelyrikokseksi.

5 §. *Salakuljetusrikkomus.* Edellä säännöstelyrikkomuksen kohdalla esitetyillä perusteilla valiokunta ehdottaa, että säännöksen rikosnimi salakuljetusrikkomus muutettaisiin rikosnimeksi lievä salakuljetus.

5. Laki sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

2 §. Palvelupetosta koskevan säännöksen poistamisen vuoksi pykälää on tarkistettava. Lisäksi sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momenttia on hallituksen esityksen antamisen jälkeen virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä muutettu 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (801/89). Lakiehdotuksen johdolauseeseen ja muutettavaksi ehdotettuun momenttiin on tehtävä siitä johtuvat tarpeelliset muutokset.

6. Laki löytötavaralain 26 ja 30 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan löytötavaralain 13 §:n muuttamista siten, että laista poistettaisiin erityinen rangaistussäännös ja rangaistuksen osalta viitattaisiin muutettavaksi ehdotettuihin rikoslain kavallusrikoksia koskeviin säännöksiin. Hallituksen esitystä annettaessa oli voimassa 19 päivänä marraskuuta 1943 annettu löytötavaralaki (893/43), jonka 13 §:ssä oli rikoslakiin viittaava säännös. Tämä löytötavaralaki on sittemmin kumottu ja sen on korvannut 26 päivänä elokuuta 1988 annettu löytötavaralaki (778/88), jonka 26 §:ssä on aikaisempaa löytötavaralakia vas-

taava säännös siitä, mitä seuraa löytötavaran ilmoittamatta tai toimittamatta jättämisestä ja löytötavaran salaamisesta sekä anastamisesta. Valiokunta ehdottaa, että hallituksen esitykseen sisältyviä ehdotuksia vastaavat muutokset tehtäisiin uuteen löytötavaralakiin.

26 §. *Rankaiseminen ja oikeuksien menettäminen.* Pykälässä säädetään löytöön perustuvien oikeuksien menettämisestä erityisenä seuraamuksena löytäjälle laissa säädettyjen velvollisuuksien rikkomisesta. Koska ehdotuksen mukaan löytötavaran anastaminen olisi rikoslain 28 luvun 4 §:n 2 momentin nojalla kavalluksena rangaistavaa ja siihen voitaisiin soveltaa myös kavalluksen törkeämpää ja lievempää tekemuotoa koskevia säännöksiä, pykälässä nykyisin oleva yksilöimätön viittaus rikoslakiin korvattaisiin täsmällisemmällä viittauksella mainittuihin rikoslain säännöksiin. Pykälä jaettaisiin samalla kahteen momenttiin siten, että viittaus rikoslakiin otettaisiin erilliseksi 2 momentiksi.

30 §. *Puolustusvoimille kuuluva omaisuus.* Voimassa olevassa löytötavaralaisissa on erillinen säännös siitä, miten löytäjä on velvollinen menettelemään Suomen tai muun maan puolustusvoimille ilmeisesti kuuluvan omaisuuden suhteen. Tähän säännökseen ehdotetaan tehtäväksi muutos, josta ilmenee, että näissäkin tapauksissa noudatetaan 26 §:ssä säädettyä menettelyä.

12. Laki liikevaihtoverolain 81 §:n muuttamisesta

Valiokunta on edellä rikoslain 29 luvun 4 §:n kohdalla ehdottanut pykälään sisältyvän verorikkomussäännöksen muuttamista siten, että säännös koskisi vain ennakonpidätystä ja lähdeveroa sekä työnantajan sosiaaliturvamaksua. Hallituksen esityksen mukaan mainittu säännös olisi koskenut kaikkia sellaisia veroja, jotka verovelvollisen on maksettava oma-aloitteisesti ilman erityistä maksuunpanotointa.

Hallituksen esityksen niissä laeissa, joissa on kysymys säännöksen piiriin tarkoitettusta verosta tai maksusta, viitataan ehdotettuun verorikkomussäännökseen. Kun säännöksen soveltamisalaa on ehdotettu muutettavaksi, tulee myös tällaiset viittaukset poistaa niistä laeista, joissa tarkoitettuja veroja tai maksuja muutettu säännös ei koske. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa liikevaihtoverolain 81 §:n muuttami-

sesta annetun lakiehdotuksen muuttamista siten, että ehdotetusta 81 §:stä poistetaan 2 momentti, jolloin sen 3 momentti siirtyy 2 momentiksi ja 4 momentti 3 momentiksi. Lisäksi olisi 4 momentissa nyt oleva viittaus 3 momenttiin muutettava viittaukseksi 2 momenttiin.

13. Laki eräistä vakuutusmaksuista annetun lain muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi eräistä vakuutusmaksuista annettuun lakiin ehdotetusta 7 a §:stä poistettava 2 momentti, jolloin 3 momentti siirtyisi 2 momentiksi ja 4 momentti 3 momentiksi. Lisäksi olisi 4 momentissa nyt oleva viittaus 3 momenttiin muutettava viittaukseksi 2 momenttiin.

14. Laki valmisteverotuslain 39 §:n muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi valmisteverotuslain ehdotetusta 39 §:stä poistettava 2 momentti, jolloin 3 momentti siirtyy 2 momentiksi.

15. Laki auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain ehdotetusta 24 §:stä poistettava 2 momentti, jolloin 3 momentti siirtyy 2 momentiksi.

18. Laki leimaverolain 100 §:n muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi leimaverolain ehdotetusta 100 §:stä poistettava 2 momentti.

20. Laki arpajaisverolain muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi arpajaisverolain ehdotetusta 8 §:stä poistettava 2 momentti.

27. Laki kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain ehdotetusta 19 §:stä poistettava 2 momentti, jolloin 3 momentti siirtyisi 2 momentiksi.

29. Laki meijerikohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksen lakiehdotuksessa 29 ehdotetaan maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 25 §:n muuttamista. Mainitussa pykälässä on rikoslakiin viittaava säännös vientikustannusmaksuun kohdistuvasta vilpillisestä menettelystä ja lisäksi avoin rangaistussäännös lain tai sen nojalla annettujen säännösten rikkomisesta. Hallituksen esityksen mukaan mainittu säännös olisi korvattu viittauksella ehdotettuihin rikoslain veropetos-säännöksiin ja verorikkomussäännöksiin. Lisäksi pykälän avoin rangaistussäännös olisi muutettu siten, että rangaistavaksi säädetty velvollisuudet olisi siinä nimenomaan yksilöity.

Maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annettu laki on sittemmin kumottu ja korvattu meijerikohtaisesta kiintiömaksusta 29 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla (1303/88). Tämän lain 24 §:ssä on edellä kerrottua säännöstä vastaava rangaistussäännös. Valiokunta ehdottaa, että meijerikohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain 24 §:ään tehtäisiin vastaavat muutokset, joita oli ehdotettu maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 25 §:ään. Koska verorikkomusta koskevaa säännöstä on ehdotettu muutettavaksi siten, ettei se koskisi kuin tiettyjä oma-aloitteisesti suoritettavia veroja, puheena olevaan lakiin ei otettaisi viittausta rikoslain verorikkomussäännökseen.

37. Laki torjunta-ainelain muuttamisesta

Rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomusta koskevan säännöksen muuttamisen johdosta olisi torjunta-ainelakiin ehdotetusta uudesta 7 f §:stä poistettava 2 momentti.

40. Laki osuuskuntalain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan osuuskuntalain 165 §:n muuttamista ja lakiin lisättäväksi uusi 165 a §. Muutos ja lisäys johtuisivat siitä, että rangaistus kirjanpitorikoksesta ja tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta tuomittaisiin vastedes ehdotetun rikoslain 30 luvun 9 ja 10 §:n nojalla ja niitä vastaavat tekemuodot poistettaisiin osuuskuntarikosta koskevasta säännöksestä. Osuuskuntarikoksesta rangaistavaksi jäisi enää tilintarkastuskertomusta koskevien osuuskuntalain säännösten rikkominen. Osuuskuntalakiin jäisi lisäksi osuuskuntarikkomusta koskeva sakkorangastusteikon sisältävä säännös.

Osuuskuntalakiin on tehty laaja muutos 22 päivänä joulukuuta 1989 annetulla lailla (1240/89), jolloin aikaisemmin osuuskuntalain 165 §:ssä ollut rangaistussäännös on sellaiseenaan siirretty lain 198 §:ksi. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä mainitut osuuskuntalain muutokset tehtäviksi osuuskuntalain 198 §:ään ja vastaavasti lakiin lisättäväksi uusi 198 a §.

43. Laki kuluttajansuojalain muuttamisesta

Hallituksen esityksen mukaan valtaosa kuluttajansuojalaisissa nykyisin olevista rangaistussäännöksistä korvattaisiin rikoslakiin otettavilla säännöksillä siten, että kuluttajansuojalakiin jäisivät ainoastaan kuluttajansuojarikkomusta ja kulutusluottorikkomusta koskevat säännökset. Kuluttajansuojalakiin jäivät rangaistussäännökset siirrettäisiin lakiin lisättäväksi ehdotettuun uuteen 8 lukuun. Mainitun luvun 5 §:ään otettaisiin säännökset kuluttajansuojarikkomusta ja kulutusluottorikkomusta koskevan asian oikeuspaikasta ja kuluttaja-asiamiehen kuulemisesta ennen syytteen nostamista ja tällaista asiaa koskevan ehdotetun tuomioistuinkäsittelyn aikana. Kuluttaja-asiamiehen kuulemisesta koskevan 5 §:n 2 momentin mukaan virallisen syyttäjän on ennen kuluttajan-

suojausrikkomusta koskevan syytteen nostamista kuultava kuluttaja-asiamiestä paitsi milloin syyte yksinomaan koskee kotimyyntiasiakirjan luovuttamatta jättämistä. Tuomioistuimen on vastaavasti kuluttajansuojarikkomusta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus tulla kuulluksi.

Valiokunta on edellä rikoslain 30 luvun 12 §:n syyteoikeutta koskevan säännöksen kohdalla ehdottanut, että virallisen syyttäjän velvollisuus kuulla kuluttaja-asiamiestä ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista muutettaisiin velvollisuudeksi varata kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa. Mainitussa kohdassa esittämillään perusteilla valiokunta ehdottaa, että myös kysymyksessä olevaan pykälään tehtäisiin vastaava muutos.

Hallituksen esityksen mukaan mainittu velvollisuus ei koskisi tapauksia, joissa syyte yksinomaan koskee kotimyyntiasiakirjan luovuttamatta jättämistä. Asian valiokuntakäsittelyssä on kuitenkin oikeusministeriön taholta tuotu esiin, että tämä kuluttaja-asiamiehen kuulemisesta koskeva rajoitus laajennettaisiin koskemaan myös kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamisesta markkinoinnissa annetun asetuksen (9/89) eli niin sanotun hintamerkintäasetuksen rikkomista. Aloitteen tällaisesta laajennuksesta on tehnyt kauppa- ja teollisuusministeriö, jolle puolestaan asiaa ovat ehdottaneet kuluttaja-asiamies ja elinkeinohallitus. Muutos mahdollistaisi sen, että paikalliset valvontaviranomaiset voisivat ilmoittaa selvät hintamerkintäasetuksen rikkomukset suoraan syyttäjälle. Perusteluna ehdotukselle on esitetty muun muassa, että nykyinen menettely on liian hidas, jotta sillä olisi riittävän tehokas ennakoitava vaikutus. Hintamerkintäasetuksen määräykset ovat lisäksi niin yksityiskohtaisia, ettei kuluttaja-asiamiehen kannanotto varsinkaan selviin asetuksen rikkomistapauksiin ole välttämätön.

Oikeusministeriö on katsonut, että mainittu rajoitus kuluttaja-asiamiehen kuulemisvelvollisuuteen tulisi ulottaa myös asuntoja koskevien hintatietojen ilmoittamisen laiminlyönteihin. Asuntoja koskevista hintatiedoista säädetään erikseen asetuksessa asuntojen markkinoinnissa annettavista tiedoista (847/83). Tämänkin asetuksen sääntely on hyvin yksityiskohtaista, joten yksittäisten rikkomistapausten arviointiin ei yleensä tarvita kuluttaja-asiamiehen kannanottoa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hintojen merkitsemisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan niin normaalissa vähittäiskaupassa kuin asuntojenkin kaupassa. Säännösten ja määräysten noudattamisen edellytyksenä on, että viranomaisilla on mahdollisuus nopeasti ja tehokkaasti reagoida selviin rikkomistapauksiin. Näillä perusteilla valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena tehdä ehdotettuun kuluttajansuojalain 8 luvun 5 §:n 2 momenttiin sellaiset muutokset, jotka mahdollistavat syyteen nostamisen puheena olevissa hintamerkintöjen ja hintatietojen ilmoittamisen laiminlyöntitapauksissa kuluttaja-asiamiestä kuulematta. Muutos tulisi toteuttaa siten, että se koskisi paitsi jo nykyisin annettuja hintamerkintää tai hintojen ilmoittamista koskevia asetuksia myös mahdollisia vastaavia myöhemmin annettavia asetuksia. Sen vuoksi olisi uudessa säännöksessä viitattava niin kuluttajansuojalain 2 luvun 6 §:n nojalla annettuihin asetuksiin kuin myös tällaisen asetuksen tai saman luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen asetusten nojalla annettuihin määräyksiin.

Edellä mainituilla perusteilla valiokunta ehdottaa, että ehdotetun 8 luvun 5 §:n 2 momentin toinen virke muutettaisiin kuulumaan ”Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen, milloin syyte yksinomaan koskee 2 luvun 6 §:n nojalla annetun asetuksen rikkomista, tällaisen asetuksen tai 2 luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen asetusten nojalla annetun määräyksen rikkomista taikka kotimyyntiasiakirjan luovuttamista jättämistä.” Valiokunta pitää lisäksi lain selkeyden kannalta tarkoituksenmukaisena, että pykälän 2 momenttiin nykyisin sisältyvä tuomioistuinta koskeva maininta erotettaisiin uudeksi 3 momentiksi. Momentissa olisi selvyden vuoksi vielä viitattava 2 momentissa mainittuihin rajoituksiin.

44. Laki vakuutusyhtiölain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan vakuutusyhtiölain 18 luvun 4 §:n 4 kohdan ja 5 §:n 7—9 kohdan muuttamista. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen mainittuja kohtia on muutettu 30 päivänä kesäkuuta 1989 annetulla lailla (632/89). Näiden muutosten johdosta on hallituksen esitystä tarkistettava siten, etteivät rikoslain uudistamisen johdosta vakuutusyhtiölakiin tehtävät muutokset poistaisi tähän lakiin myöhemmin tehtyjen muutosten vaiku-

tusta. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa vakuutusyhtiölain 18 luvun 4 §:n 4 kohdasta poistettavaksi sanan ”tai” sekä saman luvun 5 §:n 7 kohdan poistamista hallituksen esityksestä tarpeettomana ja 5 §:n 8 kohdasta poistettavaksi sanan ”tai”. Pykälässä tulisi lisäksi nyt mainita siihen myöhemmin lisätty 9 kohta sekä siirrettävä aikaisempi 9 kohta uudeksi 10 kohdaksi.

47. Laki palkkaturvalain 15 §:n muuttamisesta

Valiokunta on edellä rikoslain 36 luvun kohdalla ehdottanut hallituksen esitystä muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin palvelupestosta koskeva 3 §. Pykälän poistamisen vuoksi olisi ehdotettava palkkaturvalain 15 §:n 1 momenttia muutettava siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 36 luvun 1, 2 ja 4 §:n asemesta 36 luvun 1—3 §:ään.

48. Laki merimiesten palkkaturvalain 15 §:n muuttamisesta

Samasta syystä kuin edellä lakiehdotuksen 47 kohdalla ehdotetaan merimiesten palkkaturvalain ehdotetun 15 §:n 1 momentin muuttamista siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 36 luvun 1, 2 ja 4 §:n asemesta saman luvun 1—3 §:ään.

49. Laki työnvälityslain 16 a §:n muuttamisesta

Edellä lakiehdotuksen 47 ja 48 kohdalla mainituista syistä olisi ehdotettua työnvälityslain 16 a §:ää muutettava siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 36 luvun 1, 2 ja 4 §:n asemesta saman luvun 1—3 §:ään.

52. Laki konkurssisäännön muuttamisesta

36 §. Hallituksen esityksen mukaan konkurssisäännön 36 §:ään tehtäisiin ainoastaan lakitekniset muutokset sen johdosta, että konkurssirikokset korvattaisiin velallisen rikoksia koskevilla säännöksillä. Niin kuin edellä velallisen rikoksia koskevan rikoslain luvun perusteluissa on todettu, konkurssisäännön puheena

oleva 36 §, jonka mukaan konkurssin yhteydessä ilmitullut konkurssirikos on tutkittava siinä tuomioistuimessa, missä velallisen konkurssimenettely on tai on ollut vireillä, on aiheuttanut sen, ettei saman henkilön tekemiä konkurssirikoksia ole voitu tutkia samassa tuomioistuimessa niissäkään tapauksissa, joissa kysymys on ollut selvästi yhteiseen yrityskokonaisuuteen kuuluvien yritysten konkurssien yhteydessä tehdyistä rikoksista.

Valiokunnan käsityksen mukaan konkurssisäännön nykyinen oikeuspaikkaa koskeva 36 § on tarpeettoman ehdoton ja voi vaikeuttaa velallisen rikosten tarkoituksenmukaista oikeuskäsittelyä. Tämän vuoksi konkurssirikos pitäisi voida tutkia muussakin tuomioistuimessa kuin siinä, jossa velallisen konkurssimenettely on tai on ollut vireillä. Mikäli lakia muutettaisiin tällä tavalla, voitaisiin velallisen rikoksia koskevat asiat käsitellä joko tavanomaisessa rikosasiain tuomioistuimessa tai niin sanotussa konkurssituomioistuimessa, vaikka rikos olisikin tullut ilmi konkurssin yhteydessä. Tällainen menettely tarjoaisi mahdollisimman suuren joustavuuden erilaisten velallisen rikosten käsittelyssä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että konkurssisäännön 36 § muutettaisiin siten, että siinä ”tutkitaan” sanan asemesta käytettäisiin sanoja ”voidaan tutkia”.

58. Laki hintasulusta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan hintavalvontalain 24 §:n muuttamista siten, että hintavalvontalakiin sisältynyt viittaus valtuusrikoslakiin muutettaisiin viittaukseksi rikoslakiin. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen hintavalvontalaki on kumottu hintasulusta 29 päivänä heinäkuuta 1988 annetulla lailla (717/88). Hintasulusta annetun lain 7 § asiallisesti vastaa aikaisempaa hintavalvontalain 24 §:ää. Hallituksen esityksen rikoslain 46 luvun muuttamista koskevan ehdotuksen vuoksi olisi puheena olevaan pykälään tehtävä vastaavat muutokset, jotka oli ehdotettu tehtäväksi hintavalvontalain 24 §:ään. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että hintasulusta annetun lain 7 §:n nykyinen viittaus valtuusrikoslakiin korvattaisiin hallituksen esityksessä käytetyn tavan mukaisella viittauksella rikoslakiin.

63. Laki epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksen mukaan epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 1 §:n 3 momentti, joka sisältää nykyisin epäsiiveellisten julkaisujen levittämistä tai näkyvillepanoa varten tapahtuvan maahantuonnin ja maastaviennin rangaistavuuden osoittavan viittauksen rikoslain salakuljetusta koskevaan säännökseen, muutettaisiin siten, että momentti sisältäisi tällaisen maahantuonnin ja maastaviennin kiellon sekä viittauksen ehdotettuihin rikoslain salakuljetussäännöksiin.

Valiokuntakäsittelyssä on ilmennyt, että tämä viittaussäännös ei ole onnistunut siltä osin, kuin siinä viitataan rikoslain 46 luvun menettämisseuraamuksia koskeviin 8—13 §:ään. Tämä johtuu siitä, että viittaus ehdotetussa muodossaan saattaa aiheuttaa epäselvyyttä sen suhteen, onko puheena olevan lain 2 §:ää edelleen sovellettava. Valiokunnan käsityksen mukaan 2 §:ää olisi edelleen sovellettava ja tämän vuoksi mainittua viittausta olisi syytä täsmentää. Valiokunta ehdottaa sen vuoksi momentin viimeisen virkkeen muuttamista siten, että siinä todettaisiin menettämisseuraamuksiin sovellettavan rikoslain 46 luvun 8—13 §:n säännöksiä, jollei tämän lain 2 §:n 1 momentista muuta johdu.

Lakialoite

Koska valiokunta ehdottaa lakialoitteessa n:o 46/1989 vp. esitetyn lainsäädännön hyväksymistä hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta esittää aloitteen hylkäämistä.

Voimaantulo

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1—2 vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on ne hyväksynyt. Esityksen mukaan ehdotusten toteuttamisesta ei aiheudu viranomaisien toimivaltaan tai organisaatioon heijastuvia muutostarpeita, vaan ehdotusten voimaan saattaminen edellyttää lähinnä eri viranomaisille järjestettävää koulutusta.

Muun muassa rikosten tilastoinnin kannalta olisi järkevää pyrkiä siihen, että uudet lait määrättäisiin tulemaan voimaan kalenterivuoden alusta niin kuin hallituksen esityksessäkin ehdotetaan. Valiokunnan käsityksen mukaan uudet lait olisi syytä saattaa voimaan mahdollisimman pian ja, jos se on mahdollista, jo vahvistamista seuraavan vuoden alusta.

Edellä lausutun perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset n:ot 2—4, 7—11, 16, 17, 19, 21—26, 28, 30—36, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 50, 51, 53—57, 59—62 ja 64—66 hyväksyttäisiin muuttamattomina, ja

että lakiehdotukset n:ot 1, 5, 12—15, 18, 20, 27, 37, 40, 43, 44, 47—49, 52 ja 63 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §, 3 §:n 2 momentti, 4—7 ja 10—16 §, 42 luvun 3 § sekä 44 luvun 26 ja 27 §,

sellaisina kuin niistä ovat 38 luvun 1 ja 11 § 30 päivänä kesäkuuta 1972 annetussa laissa (498/72), 3 §:n 2 momentti 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (736/78), 5 §:n 1 momentti 31 päivänä tammikuuta 1930 annetussa laissa (40/30), 5 §:n 2 momentti 24 päivänä elokuuta 1984 annetussa laissa (642/84), 6 §:n 1 momentti 3 päivänä joulukuuta 1937 annetussa laissa (397/37), 6 §:n 2 momentti ja 6 a § 8 päivänä toukokuuta 1964 annetussa laissa (223/64), 7 § 14 päivänä heinäkuuta 1932 annetussa laissa (245/32), 10 § 22 päivänä toukokuuta 1931 annetussa laissa (184/31), 12—15 § 29 päivänä huhtikuuta 1926 annetussa laissa (115/26) ja 16 § 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetussa laissa (461/68),

muutetaan 1 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohta, 2 luvun 2 §:n 2 momentti, 16 luvun 19 §:n 1 momentti, 28—33 ja 35—37 luku, 38 luvun otsikko ja 9 § sekä 39 luku,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohta 20 päivänä joulukuuta 1974 annetussa laissa (987/74), 2 luvun 2 §:n 2 momentti 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (613/74), 16 luvun 19 §:n 1 momentti 14 päivänä tammikuuta 1983 annetussa laissa (46/83), 28, 29, 31—33 ja 35—37 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 38 luvun 9 § muutettuna mainituilla 8 päivänä toukokuuta 1964 ja 30 päivänä kesäkuuta 1972 annetuilla laeilla, sekä

lisätään lain 8 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, ja 16 lukuun 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetulla lailla (321/83) kumotun 21 §:n sijaan uusi 21 § sekä lakiin uusi 46 luku seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Rangaistuksista

2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Vanhentumisesta

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §

Joka tietää valtiopetoksen, maanpetoksen, murhan, tapon, *törkeän pahoinpitelyn*, ryöstön tai törkeän ryöstön, 25 luvun 1 tai 9 a §:ssä mainitun rikoksen taikka rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen taikka 34 luvussa mainitun toisen hengelle tai terveydelle vaarallisen rikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

21 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

28 luku

Varkaudesta, kavalluksesta ja luvattomasta käytöstä

1—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Luvatton käyttö

Joka luvattomasti käyttää toisen irtainta omaisuutta taikka kiinteää konetta tai laitetta, on tuomittava *luvattomasta käytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi (*poist.*).

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

8 § (*uusi*)*Törkeä luvatton käyttö**Jos luvattomassa käytössä*

1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai

2) aiheutetaan rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva vahinkoa tai haittaa

ja luvatton käyttö on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä luvattomasta käytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

9—14 §

(Kuten hallituksen esityksen 8—13 §)

15 (14) §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 3 eikä 6—12 §:ssä tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Mitä 1 momentissa on säädetty, koskee myös 1 (*poist.*) ja 4 (*poist.*) §:ssä tarkoitettuja rikoksia, jos

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

1 §

Veropetos

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Veropetoksesta tuomitaan myös se, joka veroa välttääkseen *viranomaisen kehotuksesta huolimatta* jättää antamatta veroilmoituksen tai muun verotusta varten säädetyn tai vaaditun ilmoituksen ja siten aiheuttaa veron määräämättä jättämisen tai sen määräämisen liian alhaiseksi.

2 ja 3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Tilitysrikkomus

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä, muun syyn kuin maksukyvyttömyyden takia jättää määrääjassa suorittamatta

1) ennakonpidätyksen tai lähdeveron taikka
2) työnantajan sosiaaliturvamaksun,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava veropetoksena, *tilitysrikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tilitysrikkomuksena ei kuitenkaan pidetä vähäistä laiminlyöntiä, joka on viivyttelemättä korjattu.

Tilitysrikkomuksesta voidaan jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos *laiminlyödyille ennakonpidätykselle, lähdeverolle tai sosiaaliturvamaksulle määrätty* korotus harkitaan riittäväksi seuraamukseksi.

5—9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

30 luku

Elinkeinorikoksista

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Yritysvakoilu

Joka oikeudettomasti hankkii tiedon toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta

1) tunkeutumalla ulkopuolisilta suljettuun paikkaan taikka ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään,

2) *hankkimalla haltuunsa tai jäljentämällä* asiakirjan tai *muun tallenteen taikka* muulla siihen rinnastettavalla tavalla tai

3) käyttämällä teknistä erikoislaitetta tarkoituksin oikeudettomasti ilmaista tällainen salaisuus tai oikeudettomasti käyttää sitä, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *yritysvakousta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

5 ja 6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Lahjominen elinkeinotoiminnassa

Joka

1) elinkeinonharjoittajan palveluksessa ollevalle,

2) elinkeinonharjoittajana toimivan yhteisön tai elinkeinotoimintaa harjoittavan säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenelle, toimitusjohtajalle, tilintarkastajalle tai selvitysmiehelle taikka

3) elinkeinonharjoittajan puolesta tehtävää suorittavalle

lupaa, tarjoaa tai antaa lahjottavalle itselleen taikka toiselle osoitetun oikeudettoman edun (*lahjuksen*) tarkoituksin saattaa lahjottava toimessaan tai tehtävässään suosimaan lahjuksen antajaa tai jotakuta muuta taikka palkita lahjottava sellaisesta suosimisesta, on tuomittava *lahjomisesta elinkeinotoiminnassa* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

8 §

Lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa

Joka

1) elinkeinonharjoittajan palveluksessa ollessaan,

2) elinkeinonharjoittajana toimivan yhteisön tai elinkeinotoimintaa harjoittavan säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana, tilintarkastajana tai selvitysmiehenä taikka

3) elinkeinonharjoittajan puolesta tehtävää suorittaessaan

itselleen tai toiselle vaatii, *hyväksyy* tai ottaa vastaan lahjuksen suosiakseen toimessaan tai tehtävässään lahjuksen antajaa tai jotakuta muuta taikka palkkiona sellaisesta suosimisesta, on tuomittava *lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9—11 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

12 §

Syyteoikeus

Virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista *varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa*. Tuomioistuimen on markkinointirikosta ja kilpailumenettelyrikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus tulla kuulluksi.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 2 eikä 4—8 §:ssä tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pan-

tavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

31 luku

Ryöstöstä ja kiristyksestä

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 §

Törkeä ryöstö

Jos ryöstössä

1) aiheutetaan tahallisesti toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai *hengenvaarallinen tila*,

2) rikos tehdään *erityisen raa'alla tai julmalta tavalla*,

3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä tai

4) rikos kohdistetaan henkilöön, joka ammattiinsa tai toimeensa kuuluvan työn tai tehtävän vuoksi ei voi itseään tai omaisuuttaan puolustaa,

ja ryöstö on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä ryöstöstä* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3 ja 4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

32 luku

Kätkemisrikoksista

1—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 § (uusi)

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kätkemisrikkomuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

33 luku

Väärennysrikoksista

1—7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

35 luku

Vahingonteosta

1—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 § (uusi)

Toimenpiteistä luopuminen

Vahingonteosta ja lievistä vahingonteosta voidaan jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksen tekijä on korvannut vahingon ja vahingonkorvaus harkitaan riittäväksi seuraamukseksi.

36 luku

Petoksesta ja muusta epärehellisydestä

1 ja 2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 §

(Poist.)

3 (4) §

Lievä petos

Jos petos (*poist.*), huomioon ottaen tavoittelun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava *lievästä petoksesta* sakkoon.

4 § (uusi)

Vakuutuspetos

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudettoman vakuutuskorvauksen syyttää tulleen palovakuutetun omaisuuden, on tuomittava, jollei hän lisäksi vakuutuskorvauksen saamiseksi syyllisty samaa omaisuutta koskevaan petosrikokseen tai sellaisen rikoksen yritykseen, vakuutuspetoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Kiskonta(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(3 mom. *poist.*)

7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä (*poist.*) lievästä petoksesta eikä luottamusase-
man väärinkäytöstä, ellei asianomistaja ilmoita
sitä syytteeseen pantavaksi.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

37 luku

Maksuvälinerikoksista

1—10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

11 §

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Joka maksuvälinepetosrikoksen tekemistä
varten valmistaa tai tuo maahan maksuväline-
lomakkeen, johon on luvatta painettu maksa-
van laitoksen nimi *tai muu tunnus*, taikka
mainitussa tarkoituksessa valmistaa, tuo maa-
han, hankkii tai vastaanottaa tällaisten lomak-
keiden valmistamiseen soveltuvan välineen tai
tarvikkeen, on tuomittava *maksuvälinepetok-
sen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enin-
tään yhdeksi vuodeksi.

12 §

Määritelmät

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)
Maksuvälinelomakkeella tarkoitetaan tässä lu-
vussa maksuvälineeksi täydennettävää painet-
tua lomaketta tai korttia, josta ilmenee maksa-
van raha- tai rahoituslaitoksen nimi *tai muu
tunnus* ja jota ei pidetä yleisön vapaasti saata-
vissa.

13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

38 luku

Salaisuuden rikkomisesta

9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

39 luku

Velallisen rikoksista

1—5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Velkojansuosinta

Jos velallinen, joka tietää itsensä kyvyttö-
mäksi täyttämään veloitteensa, *suosiakseen*
tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuk-
sella

1) *maksaa ennenaikaisesti velan olosuhteis-
sa, joissa maksu ei ole tavanomainen,*

2) *antaa velkojan saatavasta (poist.) vakuu-
den, josta ei ollut sovittu tai jota velallinen ei
ollut luvannut velkasuhteen syntyessä,*

3) *käyttää veloitteen täyttämiseen epätaval-
lista maksuvälinettä olosuhteissa, jotka hu-
mioon ottaen maksua ei voida pitää tavan-
omaisena, tai*

4) *ryhtyy muuhun sellaiseen velkojan asemaa
parantavaan järjestelyyn,*

hänet on tuomittava velkojansuosinnasta
sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuo-
deksi.

7—9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

46 luku

Säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta

1 §

Säännöstelyrikos

Joka rikkoo tai yrittää rikkoa

1) sotatilasta annetussa laissa (303/30),

2) eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansa-
kuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttä-
misestä annetussa laissa (659/67),

3) väestön toimeentulon ja maan talouselämän turvaamisesta poikkeuksellisissa oloissa annetussa laissa (407/70),
(4 kohta *poist.*)

4) maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annetussa laissa (157/74),

5) valuuttalaissa (954/85), (*poist.*)

6) eräistä Etelä-Afrikkaan kohdistuvista toimenpiteistä annetussa laissa (1104/85) tai

7) hintasulusta annetussa laissa (717/88) säädettyä tai viranomaisen näiden lakien nojalla antamaa säännöstelymääräystä, on tuomittava *säännöstelyrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Lievä säännöstelyrikos

Jos säännöstelyrikos, huomioon ottaen tavoitellun hyödyn määrä tai muut rikokseen

liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteikijä on tuomittava *lievästä säännöstelyrikoksesta* sakkoon.

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Lievä salakuljetus

Jos salakuljetus, huomioon ottaen tavaran arvo tai määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteikijä on tuomittava *lievästä salakuljetuksesta* sakkoon.

6—13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

5.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 2 §:n 2 momentti, *sellaisena kuin se on muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (801/89)*, näin kuuluvaksi:

2 §

Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellään myös syyte sotilasta vastaan teosta, josta on säädetty rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—13 §:ssä, 25 luvun 12 tai 13 §:ssä, 28, 31, 32, 33 tai 35 luvussa, 36 luvun 1—3 §:ssä, 37 luvun 8—10 §:ssä, 38 luvun 8 tai 9 a §:ssä,

taikka 40 luvun 1—3, 5 tai 6 §:ssä. Edellytyksenä on, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

12.

Laki

liikevaihtoverolain 81 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 5 päivänä joulukuuta 1963 annetun liikevaihtoverolain (532/63) 81 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 20 päivänä kesäkuuta 1979 annetulla lailla (557/79), näin kuuluvaksi:

81 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. *poist.*)

(2 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

Edellä 2 momentissa tarkoitetusta rikkomuksesta voidaan jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikkomus on ollut vähäinen ja se on viivyttelemättä korjattu.

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

13.

Laki

eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta 20 päivänä joulukuuta 1966 annettuun lakiin (664/66) uusi 7 a § seuraavasti:

7 a §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 mom. *poist.*)
(2 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

jos rikkomus on ollut vähäinen ja se on viivyttelemättä korjattu.

Edellä 2 momentissa tarkoitetusta rikkomuksesta voidaan jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta,

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

14.

Laki

valmisteverotuslain 39 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 3 päivänä heinäkuuta 1974 annetun valmisteverotuslain (558/74) 39 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1982 annetulla lailla (1021/82), näin kuuluvaksi:

39 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 mom. *poist.*)
(2 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

15.

Laki

auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan auto- ja moottoripyöräverosta 14 päivänä marraskuuta 1967 annetun lain (482/67) 24 § näin kuuluvaksi:

24 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 mom. *poist.*)
(2 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

18.

Laki**leimaverolain 100 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 6 päivänä elokuuta 1943 annetun leimaverolain 100 §, sellaisena kuin se on muutettuna 26 päivänä kesäkuuta 1959 ja 15 päivänä elokuuta 1980 annetuilla laeilla (271/59 ja 608/80) näin kuuluvaksi:

100 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 mom. *poist.*)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

20.

Laki**arpajaisverolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 10 päivänä huhtikuuta 1970 annettuun arpajaisverolakiin (259/70) 11 päivänä elokuuta 1978 annetulla lailla (622/78) kumotun 8 §:n sijaan uusi 8 § seuraavasti:

8 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 mom. *poist.*)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

27.

Laki**kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta 29 päivänä kesäkuuta 1976 annetun lain (583/76) 19 § näin kuuluvaksi:

19 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 mom. *poist.*)
(2 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

37.

L a k i

torjunta-ainelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 23 päivänä toukokuuta 1969 annettuun torjunta-ainelakiin (327/69) uusi 7 f § seuraavasti:

7 f §	
(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)	Voimaantulosäännös
(2 mom. <i>poist.</i>)	(Kuten hallituksen esityksessä)

40.

L a k i

osuuskuntalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 28 päivänä toukokuuta 1954 annetun osuuskuntalain (247/54) 198 §, sellaisena kuin se on 22 päivänä joulukuuta 1989 annetussa laissa (1240/89), sekä *lisätään* lakiin uusi 198 a § seuraavasti:

198 §	
(Kuten 165 § hallituksen esityksessä)	Voimaantulosäännös
198 a §	(Kuten hallituksen esityksessä)
(Kuten 165 a § hallituksen esityksessä)	

43.

L a k i

kuluttajansuojalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *kumotaan* 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun kuluttajansuojalain (38/78) 2 luvun 11 §, 6 luvun 11 § ja 7 luvun 25 §, sellaisina kuin niistä ovat 6 luvun 11 § 28 päivänä toukokuuta 1982 annetussa laissa (390/82) ja 7 luvun 25 § 23 päivänä toukokuuta 1986 annetussa laissa (385/86), sekä

lisätään lakiin uusi 8 luku, jolloin lain nykyinen 8 luku, sellaisena kuin se on mainitussa 23 päivänä toukokuuta 1986 annetussa laissa, siirtyy 9 luvuksi, seuraavasti:

8 luku	
Rangaistussäännökset	
1—4 §	
(Kuten hallituksen esityksessä)	
5 §	
(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)	
Virallisen syyttäjän on ennen kuluttajansuo-	jarikkomusta koskevan syytteen nostamista va-
	rattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus antaa
	lausuntonsa asiassa. Tämä ei kuitenkaan ole
	tarpeen, milloin syyte yksinomaan koskee 2
	luvun 6 §:n nojalla annetun asetuksen rikko-
	mista, tällaisen asetuksen tai 2 luvun 12 §:n 2
	momentissa tarkoitettua asetuksen nojalla an-
	netun määräyksen rikkomista taikka koti-
	myyntiasiakirjan luovuttamatta jättämistä.

Tuomioistuimen on (*poist.*) kuluttajansuojarikkomusta koskevaa asiaa käsitellessään 2 momentissa mainituin rajoituksin varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus tulla kuulluksi.

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

44.

Laki

vakuutusyhtiölain 18 luvun 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/79) 18 luvun 4 §:n 4 kohta ja 5 §:n 8 ja 9 kohta, sellaisina kuin ne ovat 30 päivänä kesäkuuta 1989 annetussa laissa (632/89), sekä

lisätään luvun 5 §:ään uusi 10 kohta seuraavasti:

18 luku

Erinäisiä säännöksiä

4 §

Joka

4) rikkoo tämän lain säännöksiä tilintarkastuskertomuksen laatimisesta; (*poist.*)

on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, vakuutusyhtiörikkoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

5 §

Joka

(7 kohta *poist.*)

8) jättää noudattamatta, mitä 2 luvun 10 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa on säädetty päätöksenteon edellytyksistä perustamiskokouksessa; (*poist.*)

9) luovuttaa ulkomaalaiselle osakkeen tai takuusuuden, väliaikaistodistuksen tai talongin tietäen, ettei luovutuksen saaja saa sitä omistaa; tai

(10 kohta kuten hallituksen esityksen 9 kohta)

on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, vakuutusyhtiörikkoksesta sakkoon.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

47.

Laki

palkkaturvalain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 10 päivänä elokuuta 1973 annetun palkkaturvalain (649/73) 15 § näin kuuluvaksi:

15 §

Rangaistus palkkaturvan petollisesta hankkimisesta tai sen yrittämisestä tuomitaan sen mukaan mitä rikoslain 36 luvun 1—3 §:ssä on säädetty.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

48.

Laki**merimiesten palkkaturvalain 15 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä joulukuuta 1979 annetun merimiesten palkkaturvalain (927/79) 15 § näin kuuluvaksi:

15 §

Rangaistus palkkaturvan petollisesta hankkimisesta tai sen yrittämisestä tuomitaan sen mukaan mitä rikoslain 36 luvun 1—3 §:ssä on säädetty.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

49.

Laki**työnvälityslain 16 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 2 päivänä kesäkuuta 1959 annetun työnvälityslain 16 a §, sellaisena kuin se on 6 päivänä toukokuuta 1983 annetussa laissa (424/83), näin kuuluvaksi:

16 a §

Rangaistus 3 a §:ssä mainitun avustuksen petollisesta hankkimisesta tai sen yrittämisestä tuomitaan sen mukaan mitä rikoslain 36 luvun 1—3 §:ssä on säädetty.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

52.

Laki**konkurssisäännön muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 9 päivänä marraskuuta 1868 annetun konkurssisäännön 46 §:n a kohta ja 90 §, sellaisina kuin niistä ovat 46 §:n a kohta 31 päivänä tammikuuta 1935 annetussa laissa (62/35) ja 90 § 31 päivänä joulukuuta 1917 annetussa laissa (119/17), sekä

muutetaan konkurssisäännön 18, 36 ja 47 §, sellaisina kuin niistä ovat 18 § 3 päivänä joulukuuta 1895 annetussa laissa ja 47 § mainitussa 31 päivänä tammikuuta 1935 annetussa laissa sekä 6 luvun otsikko, näin kuuluviksi:

18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

36 §

Syyte konkurssin yhteydessä ilmi tulleesta

velallisen epärehellisuudesta, velallisen petoksesta, törkeästä velallisen petoksesta, velallisen vilpillisyydestä, velallisrikkomuksesta tai velkojansuosinnasta *voidaan tutkia* siinä tuomioistuimessa, missä velallisen konkurssimenettely on tai on ollut vireillä.

47 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku
Velallisen maksuvelvollisuudesta konkurssin jälkeen

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

63.

Laki

epäsiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan epäsiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä 28 päivänä tammikuuta 1927 annetun lain (23/27) 1 §:n 3 momentti näin kuuluvaksi:

1 §

Edellä 1 momentissa tarkoitettun tuotteen maahan tuonti tai maasta vienti levittämistä tai näkyvillepanoa varten on kielletty. Rangaistus tämän kiellon rikkomisesta ja sen yrittämisestä on säädetty rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä.

Menettämisseuraamuksiin sovelletaan rikoslain 46 luvun 8—13 §:n säännöksiä, jollei tämän lain 2 §:n 1 momentista muuta johdu.

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotusten n:ot 6, 29 ja 58 sijasta hyväksyttäisiin seuraavat lakiehdotukset:

6.

Laki

löytötavaralain 26 ja 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä elokuuta 1988 annetun löytötavaralain (778/88) 26 ja 30 § näin kuuluviksi:

26 §

Rankaiseminen ja oikeuksien menettäminen

Jos löytäjä jättää noudattamatta, mitä löytötavaran ilmoittamisesta tai toimittamisesta on edellä säädetty, tai jos hän salaa löytötavaran, kun omistaja tai muu oikeutettu sitä tiedustelee, taikka jos hän sen anastaa ilman laillista oikeutta, hän menettää kaikki löytöön perustuvat oikeutensa.

Rangaistus löytötavaran anastamisesta on säädetty rikoslain 28 luvun 4 §:n 2 momentissa sekä 5 ja 6 §:ssä.

30 §

Puolustusvoimille kuuluva omaisuus

Suomen tai muun maan puolustusvoimille ilmeisesti kuuluvan omaisuuden löytämisestä ja pelastamisesta voidaan tämän lain säännöksis-

tä poikkeavasti säättää erikseen asetuksella. Tällaisen löytötavaran ilmoittamatta jättämiseen ja luvattomaan haltuunottamiseen sekä sen salaamiseen ja anastamiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 26 §:ssä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

29.

Laki

meijerikohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan meijerikohtaisesta kiintiömaksusta 29 päivänä joulukuuta 1988 annetun lain (1303/88) 24 § näin kuuluvaksi:

24 §

Rangaistus kiintiömaksun lainvastaisesta välttämisestä ja sen yrittämisestä on säädetty rikoslain 29 luvun 1—3 §:ssä.

tuomittava kiintiömaksurikkomuksesta sakkoon.

Joka jättää asianmukaisesti täyttämättä 10, 20 tai 21 §:ssä säädetyn velvollisuuden, on

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

58.

Laki

hintasulusta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan hintasulusta 29 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (717/88) 7 § näin kuuluvaksi:

7 §

Rangaistus tässä laissa säädetyn ja viranomaisen sen nojalla antaman säännöstelymääräyksen rikkomisesta ja sen yrittämisestä on säädetty rikoslain 46 luvun 1—3 §:ssä. Menet-

tämisseuraamuksista on säädetty saman luvun 8—13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Valiokunta ehdottaa vielä,

että lakialoitteeseen n:o 46/1989 vp. sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 25 päivänä toukokuuta 1990

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Björkstrand, varapuheenjohtaja Urpilainen ja jäsenet Aittoniemi, Hacklin, Häkämies (osittain), Jäätteenmäki, Linnainmaa, Moilanen, Niinis-

tö, Paloheimo, Pohjola (osittain), Ryynänen, Taina (osittain), Tykkyläinen, Vähänäkki (osittain) ja Väistö sekä varajäsenet R. Aho (osittain), Kalliomäki (osittain), Kärhä (osittain) ja Metsämäki (osittain).

Vastalauseita

I

Yleisperustelut

Uudistuksen tarve ja tavoitteet. Nykyiset rikoslain säännökset ovat pääosin vuodelta 1889. Siten ne ovat auttamattomasti vanhentuneita, vaikka yksittäisiä säännöksiä onkin vuosien mittaan muutettu niin, että rikoslain 44 luvusta vain kaksi on enää aluperäisessä muodossaan. Uudistus on välttämätön ja perusteltu. Ongelmana on rikoslakiuudistuksen laajuus ja siitä johtuva välttämättömyys pilkkoa uudistus moneen osaan.

Tämäkin rikoslaki laaditaan edellisen tavoin vuosikymmeniksi eteenpäin. Siksi tulevaisuuden kehitysnäkymät olisi tullut realistisesti ottaa huomioon uudistuksessa, samoin niiden vastikään säädettyjen lakien merkitys, jotka ovat parantaneet rikollisten asemaa ja toimintaedellytyksiä poliisin tutkintaolosuhteiden ja -mahdollisuuksien samanaikaisesti heiketessä.

Uudistuksen ratkaisujen valinnassa on myös sivuutettu alan tieteellinen tutkimustyö. Tutkimustulosten hyödyntäminen olisi osaltaan edistänyt rikollisuuden vähentämistavoitetta maassamme. Rikoslain kokonaisuudistuksen perustaksi olisi tarvittu ongelmien ja ratkaisujen, rikollisuuden kehittymisennusteiden laajaa analyysiä. Samoin oikeusvertailuvan tutkimuksen tulokset olisi tullut ottaa huomioon. Valiokunnan hyväksymä hallituksen esitys sivuuttaa jokseenkin täysin oikeusvertailun osuuden. Se olisi kuitenkin ollut aivan välttämätöntä etenkin, kun otetaan huomioon uudistuksen laajuus ja sen monen kymmenen vuoden merkitys koko yhteiskuntamme kehitykselle sekä sen hyvin- ja pahoinvoinnille.

Rikoslainsäädännön sisältöä on tarkistettava muuttuvan oikeustajunnan mukaisesti. Hallituksen esityksessä on aivan oikein nähty rikoslain kokonaisuudistuksen tärkeimmiksi tavoitteiksi arvioida yhtenäisesti koko kielletyn käytäytymisen ala. Samoin aivan oikea on toteamus siitä, että tähän mennessä ei ole voitu suorittaa riittävän laajaa arvojen uudelleen punnitsemista.

Kuitenkin perusteellinen arvojen punninta on välttämätöntä myös rikoslain kokonaisuudistusta tehtäessä. Mutta missä tämä perusteellinen arvojen punninta on tapahtunut? Kenen arvojen pohjalta uudistusesitys on kirjoitettu? Tosiasiassa minkäänlaista todellista laa-

jaa keskustelua ei ole käyty näiden perusasioiden kohdalla. Ainakaan valiokunta ei ole näin tehnyt. Sopii kysyä, heijastaako uudistus todella yhteiskunnan muuttuneita oloja ja käsityksiä, vai ainoastaan jonkin lainlaatijaryhmän asenteita.

Olisi ollut tärkeätä aloittaa lainsäädäntötyö arvojen ja ylipäätänsä rikosoikeuden mahdollisuuksien pohdinnoilla. Suuri ongelma on rikosoikeustieteessä esitettyjen näkemysten mukaan rikosoikeuden vaikutusten inflaatio, mikä johtuu ylenmääräisistä kriminalisoinneista. Olisikin vakavasti harkittava pitäisikö luoda esim. kokonaan oma järjestelmänsä vähäisille rikkomuksille (vrt Saksan Liittotasavallassa Ordnungswidrigkeitsgesetz), jotta moraalinen moitittavuus selvästi kävisi ilmi varsinaisten rikosten kohdalla.

Seuraamusjärjestelmämme ongelmana on vaihtoehtojen puute. Siksi olisi pitänyt myös voimakkaasti keskittyä rangaistusjärjestelmän uudistamiseen ja sovittelujärjestelmän kehittämiseen varteenotettavaksi vaihtoehdoksi rangaistuksille. Vasta sovittelujärjestelmän pohjalta olisi voitu järkevästi ratkaista kysymys siitä, mitkä rikokset tulisi määrittää asianomistajarikoksiksi. Myös muita vankeusrangaistuksen vaihtoehtoja olisi tullut vakavasti etsiä, pohtia ja jopa esittää jo tässä vaiheessa.

Samanaikaisesti olisi tullut vakavasti pyrkiä siihen, että vankeusrangaistuksella olisi erityisestävää vaikutusta ja että vankilasta vapautuva vanki saisi konkreettisen mahdollisuuden selviytyä elämässä ilman paluuta rikolliseen elämään. Vankilan toiminnan kehittämistavoitteen sijaan on tullut vankimäärän radikaalin alentamisen tavoite ilman, että tarjolla on muita vaihtoehtoja. Kuitenkin on turha luulla, että rikollisuus vähenisi vankimäärän alentamisella, jos kohta vankiloilla on omat vakavat haittavaikutuksensa. Vankimäärien radikaalin vähentämisen vahingolliset seuraukset ovat selkeästi nähtävissä mm. monissa Euroopan maissa.

On olemassa ilmeinen vaara, että Suomi saa tosin Euroopan uusimman rikoslain, mutta jossa ei ole kuitenkaan lainkaan sisäistetty yhteiskunnan nykytilaa ja rikollisuuden kehityspiirteitä. Tämän päivän kansainvälisiä piirteitä saava tulevaisuuden rikollisuus on maassamme luonteeltaan jotakin aivan muuta kuin 100 vuotta sitten. Osittaisuudistuksissakaan ei

olla kyetty ennakoimaan rikollisuuden ilmene-
mismuotojen muuttumista. Keskieurooppalai-
selle rikollisuudelle on tyypillistä hyvin organi-
soitunut ammattirikollisuus, jossa kaikin tekni-
sin keinoin suoritetaan häikäilemättömästi erit-
tään suurta hyötyä ja toisaalta suurta vahinkoa
aiheuttavia rikoksia.

Kiristykset, törkeät kavallukset ja varkaudet
voivat aiheuttaa useiden miljoonien markkojen
menetyksiä. Tässä tilanteessa pitäisi olla itses-
tään selvää, että nimenomaan tämänkaltaisen
rikollisuuden tehokas vastustaminen mahdol-
listettaisiin Suomessa mm. riittävän ankarien
rangaistusmaksimien avulla. Kuitenkin suun-
taus on pikemminkin päinvastainen ja esimer-
kiksi rikosten tekijöiden organisoituminen te-
kemään varkauksia on hallituksen esityksessä
poistettu rikoksen törkeäksi tekevästä piirtee-
nä, vaikka juuri tämä seikka oli 70-luvun
varkausrikossäännösten uudistuksessa esimerkin-
kinä modernista ajattelusta! Ilmeisesti lainlaa-
tijoilla ja valiokunnalla on ollut mielessä vain
paljon myös valiokuntaa puhuttaneet ”nakki-
varkaudet” ja nykytilanteen realismi on sivuu-
tettu. Tässä kohden lainlaati ja -sääätäjä nuk-
kuvat vielä ”prinsessa Ruususen unta” näke-
mättä yleiseurooppalaisen kehityksen ja vuoro-
vaikutuksen heijastuksia maassamme ilmene-
vään rikollisuuteen. Nämä ennakoinnit näh-
dään tuon ”unen” vuoksi toistaiseksi lähinnä
vain synkkien pilvien maalailuna tulevaisuuden
taivaalle, kapea-alaisuutena, kansainvälisen
kokemuksen puutteena tai ulkomaalaisten pel-
kona.

Uudistuksen toteuttaminen osauudistuksina.
Uudistuksen I osassa lyödään lukkoon mm.
rangaistusasteikot ja tietty rikosoikeudellinen
terminologia tietämättä, toimivatko rangaistu-
sasteikot johdonmukaisesti kaikkien rikoslaki-
rikosten rangaistusasteikkojen kanssa ja onko
valittu terminologia vietävissä johdonmukai-
sesti lävitse koko rikoslain kohdalla.

Jo nyt voidaan todeta, että hallituksen esitys
ja II osa sisältää terminologisesti epäjohdon-
mukaisia ratkaisuja mm. vaarantamisrikosten
osalta. Kukaan ei osaa nyt sanoa, että nimen-
omaan I osan ratkaisut ovat oikeita ja että
kaikki muu voidaan sovittaa sen mukaan. Eri-
tyisen vakava tilanne on rikosoikeuden ns.
yleisten oppien osalta, koska monet siellä teh-
tävät ratkaisut vaikuttavat kirjoitettaessa eri
rikosten tunnusmerkistöjä. Esimerkiksi voi-
daan ottaa vaikka tahallisuus. II osassa ehdo-

tetaan tahallisuuden määritelmää henkirikok-
sissa, mutta paljon parempi olisi säännellä
tahallisuus yleisten oppien puolella, koska sil-
loin ei tarvittaisi erityissääntelyä lainkaan.
Myös välillisen tekemisen sääntely yleisen osan
puolella vaikuttaisi mm. II osan sisältämien
henkeen kohdistuvien rikosten sääntelyyn.
Yleisen osan oikeuttamisperusteiden sisältö
vaikuttaisi osaltaan siihen, kuinka paljon eri
rikostyyppien yhteydessä käytettäisiin tiettyihin
rikoksiin liittyviä oikeuttamisperusteita. Mm.
erehdys oikeuttamis- ja anteeksiantoperusteena
vaikuttaisi säännösten kirjoitustapaan, mikäli
tiedettäisiin, miten erehdys säännellään rikos-
lain yleisessä osassa.

Valiokunnalla ei uudistuksen ensimmäistä
osaa käsitellessään ole ollut edes ylimalkaista
käsitystä siitä, mitä kokonaisuus sisältää. Näin
valiokunta on toiminut täysin sokkona.

Aivan ilmeisesti onkin pyritty ottamaan kä-
sittelyyn ensin ne kohdat joiden osalta on
helpointa päästä poliittiseen ratkaisuun. Sen
jälkeen on helppo jatkossa vedota jo valittui-
hin asteikkoratkaisuihin, kun eteen tulee han-
kalia pykäläiä. Näin menetellen syntyy kuiten-
kin väistämättä pahoja vahinkoja rikoslain
loogisuuden ja ristiriidattomuuden kannalta.

Erityisiä ongelmia aiheuttaa myös se, että
ns. yleisiin oppeihin liittyviä kysymyksiä ei ole
voitu ratkaista vielä uudistuksen ensimmäisessä
vaiheessa. Niin ikään valiokunnalta on puuttu-
nut tietoa siitä, millaiseksi sisällöltään muodos-
tuvat rikoksen syyksiluettavuutta ja yhteisön
rikosoikeudellista vaikutusta koskevat sään-
nökset. Rangaistavuuden edellytyksenä olevas-
ta syyksiluettavuuden asteesta on säädettävä
selkeästi rikolaisissa. Mahdolliset lakiesitysten
perustelujen lausumat eivät tältäkin osin ole
riittäviä käytännön lainkäytön ohjannassa.

Uudistuksen aikana lopullisesti valmistut-
tua tulee olla valmiutta tehdä tarvittavat muu-
tokset yhteiskunnan järjestystä ja kansalaisten
turvallisuutta edistävällä tavalla. Tarvittavien
muutosten toteuttaminen riippuu kuitenkin
paljolti siitä, millainen hallitus meillä milloin-
kin sattuu olemaan, riittääkö sen poliittinen
tahto yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan
kannalta tarpeellisten korjausten tekoon.

Jo senkin vuoksi olisi ollut toivottavaa, että
osittaisuudistuksesta huolimatta koko lakipa-
ketti hyväksyttäisiin lopullisesti vasta kaikkien
osien valmistuttua. Tätä menettelyä olisi puol-
tanut mm. sekin tosiasia, että hallituksen esi-
tyksessä lähdettiin nimenomaan pyrkimyksestä

voida yhtenäisesti arvioida koko kielletyn käyt-
täytymisen ala.

Rikoslain vahvistaminen yhdellä kertaa tuot-
taisi lisäksi sen pedagogisen edun, että rikos-
lain pykälät voitaisiin kirjoittaa numerojärjes-
tyksessä kuten esim. Saksan Liittotasavallassa,
jolloin eri pykälistä keskusteleminen olisi hel-
pompaa kuin nykyisessä luku/pykälä-järjestel-
mässä. Ratkaisu olisi antanut mahdollisuuden
siihen, että voimaan tullessaan meillä olisi ollut
Euroopan modernein ja yhtenäisin rikoslaki
esim. vuonna 2000. Ei ollut mitään todellista
tarvetta kiirehtiä I osan hyväksymistä, koska
uusi rikoslaki tulee olemaan voimassa 50—100
vuotta. Mikäli maksuvälinepetokset tai jokin
muu rajattu alue olisi haluttu välttämättä uu-
distaa ennen kokonaisuudistusta, näin olisi
voitu hyvin tehdä.

Asteikkoratkaisut. Nyt valitut asteikkorat-
kaisut ovat omiaan lisäämään käsitystä ran-
gaistusten lievydestä. Toisaalta ne rajaavat
tuomioistuinten liikkumavaraa melkoisesti sa-
manaikaisesti, kun yhteiskunnassamme mm.
kansainvälistymisen, liikkuvuuden lisääntymi-
sen ja rajojen avautumisen vuoksi rikosten
kirjo monipuolistuu ja niiden vakavuusaste
kovenee.

Lainsäätäjän tehtävänä on määrätä rangais-
tusten minimi- ja maksimitaso. Nyt tapahtu-
valla rangaistusasteikon kavennuksella lainsäät-
täjä laajentaa vaikutustaan lainkäytön puolelle
ja jäykistää rangaistusten mittaamista vähentä-
mällä tuomioistuinten liikkumavaraa. Nykyiset
asteikot ovat kuitenkin toimineet varsin hyvin
eli rangaistukset ovat olleet jokseenkin ennalta-
arvattavissa. Siksi joidenkin maksimien alenta-
minen kahdesta vuodesta on aivan tarpeetonta
hienosäätöä.

Pyrkimys alentaa rikoksen perustekomuod-
on ja törkeän tekemuodon rangaistusasteik-
kojen minimejä on perusteeton, mikäli pyrki-
myksenä ei ole mm. varkausrikoksien rangais-
tuskäytännön selkeä lieventäminen. Tätä epäi-
lystä eivät mitenkään horjuta valiokunnan mie-
tinnön tekstiosan asiaa koskevat selittelyt, kos-
ka lainkäytössä pykälät ratkaisevat. Jos tör-
keän varkauden minimirangaistus on neljä
kuukautta, vaikuttaa tämä rangaistuskäytän-
nön lievenemiseen paitsi törkeissä varkauksissa
myös varkauden osalta. Miten tavallisessa var-
kaudessa voitaisiin tuomita törkeän varkauden
minimirangaistusta korkeampi rangaistus.
Rangaistustason alentaminen edistää epäile-

mättä omaisuusrikollisuuden lisääntymistä.
Tämä ei voi olla yleisen oikeustajun mukaista
eikä liene lainsäätäjän tarkoitus.

Pyrkimys on senkin takia perusteeton, että
painavat kriminaalipoliittiset syyt puoltaisivat
rangaistusmaksimien nostamista. Lisääntynyt
ammattirikollisuus johtaa yhä korkeampiin ri-
koksiin. Erityisesti varallisuusrikosten osalta
rikoksen törkeysaste voi olla muutaman mar-
kan arvoisesta intressistä aina jopa miljooniin
markkoihin asti. Ei voida mitenkään ymmär-
tää, että modernia organisoitua rikollisuutta
vastaan varaudutaan neljän vuoden maksimi-
rangaistuksella, kun esimerkiksi Saksan Liitto-
tasavallassa maksimirangaistus törkeästä var-
kaudesta on kymmenen vuotta ja Ruotsissakin
kuusi vuotta. Ehdotuksen todellinen käyttö-
alue jää vain 2½—3½ vuoteen normaaliran-
gaistuksen ollessa selvästi alle kaksi vuotta,
kun varsin hyvin tiedetään, että maksimiran-
gaistusta ei käytetä tuskin koskaan. Kolmen
vuoden vankeusrangaistuksen tuomitseminen
esimerkiksi viiden miljoonan markan törkeästä
kavalluksesta, josta ensikertalainen tekijä selvi-
ää istumalla rangaistuksesta puolet, ei varmas-
takaan vastaa yleistä oikeustajua. Vastaavia
esimerkkejä voitaisiin ottaa minkä rikosten
osalta tahansa. Terroristi, joka aiheuttaa valta-
van suuret vahingot, voitaisiin tuomita vain
neljäksi vuodeksi vankeuteen. Nykyaikaisen ri-
kollisuuden yksi ilmenemismuoto on mm.
suurten tavaraloketjujen kiristämiset uhkaa-
malla tietyn elintarvikkeen myrkyttämisellä tai
surmata kiristettävän lähiomainen. Tällaisten
tapausten varalta olisi perusteltua pitää ran-
gaistusmaksimi riittävän korkeana (esim. Sak-
san Liittotasavallassa jopa 15 vuotta). Meillä
maksimirangaistus törkeästä kiristyksestä on
ehdotettu neljäksi vuodeksi.

Neljän kuukauden minimirangaistus ja nel-
jän vuoden maksimirangaistus ei ole sopusoin-
nussa myöskään sen kanssa, että törkeän ryös-
tön osalta minimirangaistus on kaksi vuotta ja
maksimirangaistus on kymmenen vuotta. Kai-
ken lisäksi törkeän ryöstön osalta maksimiran-
gaistus voisi olla jopa enemmän kuten on
asianlaita esimerkiksi Saksan Liittotasavallassa
(minimi viisi vuotta ja maksimi 15 vuotta,
StGB 250 §).

Yhteenedonomaaisesti voidaan todeta, että
liian alhainen maksimirangaistus johtaa väistä-
mättä epäoikeudenmukaisen alhaisiin vankeus-
rangaistuksiin törkeimpien rikosten osalta ja
johtaa yleiseen rangaistustason laskuun.

Vastaavasti perustekomuodon osalta rangaistusmaksimin alentaminen yhteen vuoteen kuuteen kuukauteen on perusteeton. Tämä johtaisi entistä alhaisempaan rangaistuskäytöön. Oikeusvertailevasti voidaan todeta, että esim. Saksan Liittotasavallassa varkausrangaistuksen maksimi on peräti viisi vuotta eikä näinkin korkea maksimi ole ollut esteenä vaikiintuneelle oikeuskäytännölle ja ns. normaali-rangaistuskäytännölle.

Rangaistusasteikkojen osalta voidaan todeta, että ainoa julkisuudessa laajemmin esiintynyt keskustelu on kohdistunut eri rangaistusasteikkojen keskinäiseen vertailuun esim. varkaus ja pahoinpitelyrikosten osalta. Yleisen oikeustajunnan mukaisena ratkaisuna ei voida kuitenkaan pitää rangaistusten alentamista varkausrikosten osalta vaan rangaistusten nostamista pahoinpitelyrikoksissa. Onkin ilmeistä, että lainsäätäjällä on varkausesimerkkeinä ollut mielessä ”nakkivarkaudet” ja näin meillä ja muualla yleistyneet laajat ammattimaiset varkausrikokset on kokonaan unohdettu.

Rangaistustason alentamisyrittäminen näkyy myös yksittäisten rikosten lieventämisinä, kuten esim. vakuutuspetos. Tähän asti laissa on ollut kuuden vuoden maksimirangaistus. Hallituksen esityksessä ei ole lainkaan vakuutuspetosta kriminalisoitu ja valiokunnan mietinnössään rangaistusmaksimi on ehdotettu huvitavan alhaiseksi yhdeksi vuodeksi. Tehtailijat, jotka polttavat kymmenen miljoonan markan arvoisen teollisuuskiinteistön tehdäkseen vakuutuspetoksen saivat alle yhden vuoden ehdollisen vankeusrangaistuksen. Tämäkö on uudistuksen tarkoitus? Esim. Saksan Liittotasavallassa vakuutuspetoksen minimirangaistus on yksi vuosi vankeutta ja maksimirangaistus kymmenen vuotta. Lievissä tapauksissa rangaistusminimi on kuusi kuukautta ja maksimirangaistus on viisi vuotta.

Sama suuntaus ilmenee myös mm. autoon kohdistuvien luvattomien käyttöönottamisen osalta. Tähän asti moottoriajoneuvon törkeän luvaton käyttöönottaminen on ollut itsenäinen rikos eikä syyttä. Jopa satojen tuhansien markkojen arvoisen auton luvaton käyttöönottaminen ja siihen usein liittyvä hurjastelu johtaa valtaviin vahinkoihin. Kuitenkin hallituksen esityksessä ei osoiteta enää edes moraalista paheksuttavuutta erityisesti autoihin kohdistuvan luvattoman käytön osalta, koska luvattoman käytön kriminalisointi koskisi kaikkia esi-

neitä yhtäläisesti kahvinkeitinistä rekka-autoihin.

Käyttöönottamisen tapahtuminen murtautumalla ei muodostaisi törkeätä luvaton käyttöönottoa. Kaiken lisäksi hallituksen esityksessä jopa katsotaan, että moottoriajoneuvon luvaton käyttö voisi ilman vahinkoa tai haittaa olla pelkästään sakkorangaistuksella uhattu teko. Tämäkö on modernia rikollisuuden vastustamisyrittämystä yhteiskunnassa yhä lisääntyvään vaikeaan rikollisuuden osaongelmaan?

Yksityiskohtaiset perustelut

Valiokunta esittää asteikkojen maksimien ja minimien alentamista kautta linjan. Tätä suuntausta eivät puolla olosuhteet, kansalaisten oikeustaju, yksilön oikeusturva, kohtuullisuus tai mitkään muutkaan seikat etenkin, kun otetaan huomioon juuri eduskunnalle annetun 7 luvun uudistusesitys.

Asteikkotarkistukset ja 7 luvun muutos yhdessä johtavat siihen, että ammattimaisista ja törkeistäkin rikoksista pääsee pelkällä säikähdyksellä.

Nyt valitun rangaistusmaksimilinjan ongelmallisuuteen viittaa myös lakivaliokunta mietinnössään sivulla 12 todeten 7 § luvaton käytöllä kohdalla seuraavan: ”Hallituksen esityksessä luvattoman käytön perustekomuodon enimmäisrangaistukseksi on esitetty vankeutta yksi vuosi kuusi kuukautta. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä rangaistusmaksimi saattaa eräissä tosin käytännössä harvinaisissa tapauksissa osoittautua liian alhaiseksi.” Olisi ollut toivottavaa, että tämä huoli olisi tuottanut johdonmukaiset myös käytännön lainsäädäntöteot.

Koska asteikkoesitykseni noudattavat kautta linjan samaa periaatetta, en puutu asteikkomuutoksiin pykäläkohtaisissa perusteluissa.

28 luku 2 § Törkeä varkaus. Törkeän varkauden tekemuodoista on toisin kuin nykyisessä säännöstössä esitetty tyhjentävä luettelo. Nykykäytäntö ei ole vaarantanut oikeusturvaa. Vastaava sääntelytapa on voimassa esimerkiksi Ruotsissa, missä on katsottu, että kaikkia eri törkeitä tekemuotoja ei voida tyhjentävästi luettelua. Kun tyhjentävään luetteloon on kuitenkin päädytty, tulisi siihen ottaa Saksan Liittotasavallan säännöksen (StGB 243 §) tavoin mm. seuraavat tekemuodot:

5) rikoksenteikijä murtautuu virka-, liike- tai asuinhuoneistoon

6) rikoksenteikijä harjoittaa varkausrikoksia ammatikseen

7) rikoksenteikijä anastaa historiallisesti, tieteellisesti tai tieteellisesti arvokkaan esineen julkisesta näyttelystä

8) rikoksenteikijä käyttää hyväkseen yleistä vaara- tai vahinkotapahtumaa tai

9) rikoksenteikijät ovat muuten kuin satunnaisista syistä liittäytyneet yhteen tehdäkseen varkauksia, ryöstöjä tai muita sellaisia rikoksia

28 luku 3 § Näpistys. Näpistäjä, joka ammattimaisesti varastaa esim. 300 markan arvoisia esineitä, ei voi koskaan saada sakkorangaistusta ankarampaa rangaistusta. Näin ollen sakkojen maksaminen on vain osa kannattavaa liiketoimintaa. Vankeusrangaistusmahdollisuus, esimerkiksi enintään kolme kuukautta, turvaisi sen, että ammattimaisen näpistelijän toiminta saataisiin edes vähenemään. Tällainen säännös näpistyksestä on esim. Ruotsin BrB:ssa (8 luku 2 §), jossa maksimirangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

28 luku 7 § Luvaton käyttö. Erityisen tärkeää olisi, että moottoriajoneuvot saisivat edelleenkin nykyisen lain mukaisen suojan. Erityisesti nuorten suorittama autojen luvaton käyttöönotto on yleistynyt ja usein sangen pahoin seurauksin. Nykyinen RL 38 luku 6 a §:n 2 momentti olisi välttämättä tullut pysyttää sellaisenaan. Usein nimittäin auton tuhoutuminen esim. ojaanajossa ei ole enää syyksiluettavissa tekijälle tahallisen rikoksena, jolloin teon moitittavuus pitää kohdistaa nimenomaan luvattomaan käyttöönottamiseen. Hallituksen esityksen sivu 43 jopa puoltaa, että kysymyksessä voisi olla lievä luvaton käyttö, jos vahinkoa tai haittaa ei tapahtuisi. Tämä on vastuuntunnotonta. Ratkaisu avaa ovet lukemattomiin luvattomiin autoseikkailuihin ”mahdollisen sakkorangaistuksen” hinnalla.

28 luku 8 § Törkeä luvaton käyttö. Valiokunnan mietinnössä ehdotetaan toiseksi ankaroitamisperusteeksi, että ”rikoksella aiheutetaan rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva vahinkoa tai haittaa.” Tämä johtaa siihen, että esimerkiksi rekka-autojen luvattomat käyttöönotot on vaikea saada törkeän luvattoman käyttöönoton piiriin, koska kuljetusliikkeiden yleensä katsotaan olevan rikoksenteikijään verrattuna huomattavasti paremmassa taloudellisessa asemassa. Kuitenkin rekan luvaton käyttöönotto voi

nykyisin aiheuttaa omistajalle miljoonien vahingot.

29 luku 4 §. Kuten valiokunnan mietinnössä *32 luku 3 § Ammattimainen kätkemisrikos.* Laaja järjestäytyneet omaisuusrikollisuus on käytännössä mahdollista lähinnä vain silloin, kun rikoksella hankitun tavaran jälleenmyynti toimii helposti ja tehokkaasti. Siksi ammattimainen varastetun tavaran kätkijä on yhteiskunnan kannalta vaarallinen rikollinen. Kätkijä edistää toiminnallaan omaisuusrikollisuutta ja käyttää laajasti hyväkseen tavaroiden ostajia etsivien pikkurikollisten tukalaa asemaa.

Ammattimainen kätkemisrikos muodostaa kuitenkin tekokokonaisuuden, josta tuomitaan vain yksi rangaistus, vaikka tekokokonaisuus saattaa sisältää useita törkeitä kätkemisrikoksia. Siksi ammattimaisen kätkemisrikoksen rangaistusmaksimin tulisi olla esitettyä korkeampi eli kymmenen vuotta kuten nykyisinkin.

35 luku 7 § Toimenpiteistä luopuminen. Vahingonteon sisällyttäminen tähän ei sovi yhteen sen kanssa, että rangaistuksia nostetaan vahingontekorikoksissa eli halutaan paheksua aikaista enemmän vahingontekoa. Usein vahingontekijä voi ajatella, ettei jää kiinni. Kriminologian yleisestä väylyksestä kärsii liian paljon, mikäli satunnaisen kiinnijäämisen yhteydessä pelkkä vahingon korvaaminen riittää sovituksi. Yksittäistapauksessa tuomitsematta jättäminen on kuitenkin mahdollista toimenpiteistä luopumissäännösten nojalla.

36 luku 4 § Vakuutuspetos. Vakuutuspetoksen maksimirangaistus tulisi säilyttää kuudessa vuodessa kuten tähänkin asti. Ajatellaanpa vain esimerkiksi kymmenien miljoonien arvoisen tehtaan polttamista. Tekijät eivät syöllistyisi edes petosrikokseen, jos palon syy voitaisiin osoittaa tahallisesta teosta johtuvaksi eivätkä tekijät siihen mennessä olisi tehneet vahinkoilmoitusta vakuutusyhtiölle. Johdonmukaisuus vaatisi toisaalta, että säädettäisiin sekä lievä vakuutuspetos, vakuutuspetos että törkeä vakuutuspetos.

Erikseen tulisi harkita, pitäisikö nimenomaisesti kriminalisoida vakuutuspetos-rikos koskemaan kaikkia vakuutusyhtiöitä kohtaan tehtyjä petoksia, koska vakuutuspetoksista on tullut suoranainen ”kansanurheilu”, joka laskee kansalaisten moraalia. Eli esimerkiksi siten, että petoksen katsottaisiin tapahtuneen jo silloin, kun on tehty ilmoitus vakuutusyhtiölle vakuutuskorvauksen saamiseksi, jolloin tunnusmerkistö edellyttäisi vakuutusyhtiön ereh-

dytetyksi tulemista. Tämä olisi omiaan korostamaan menettelyn moitittavuutta.

Voimaantulo. Pidän tarpeellisen rikoslain kokonaisuudistuksen kaikkien lakien samanai-kaista voimaansaattamista. Tällöin voidaan toteuttaa säännösten tarpeellinen yhdenmukais- taminen ennen kuin säännökset tulevat voi- maan miltään osin. Näin menetellen välttyttäi- siin monilta virheratkaisuilta. Muutaman vuo- den viivästyksellä, jonka tällainen menettely aiheuttaisi, ei enää tässä vaiheessa ole mitään

merkitystä. Nykyisen lain kanssa on selviydytty viimeiset sata vuotta, joten sen kanssa varmasti pärjättäisiin vielä muutama vuosi.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus 1 hyväksyttäisiin näin kuu- luvana ja

että kaikkien lakiehdotusten voi- maantulosta säädettäisiin erikseen lailla seuraavasti:

L a k i

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §, 3 §:n 2 momentti, 4—7 ja 10—16 §, 42 luvun 3 § sekä 44 luvun 26 ja 27 §,

sellaisina kuin niistä ovat 38 luvun 1 ja 11 § 30 päivänä kesäkuuta 1972 annetussa laissa (498/72), 3 §:n 2 momentti 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (736/78), 5 §:n 1 momentti 31 päivänä tammikuuta 1930 annetussa laissa (40/30), 5 §:n 2 momentti 24 päivänä elokuuta 1984 annetussa laissa (642/84), 6 §:n 1 momentti 3 päivänä joulukuuta 1937 annetussa laissa (397/37), 6 §:n 2 momentti ja 6 a § 8 päivänä toukokuuta 1964 annetussa laissa (223/64), 7 § 14 päivänä heinäkuuta 1932 annetussa laissa (245/37), 10 ja 22 päivänä toukokuuta 1931 annetussa laissa (184/31), 12—15 § 29 päivänä huhtikuuta 1926 annetussa laissa (115/26) ja 16 § 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetussa laissa (461/68),

muutetaan 1 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohta, 2 luvun 2 §:n 2 momentti, 16 luvun 19 §:n 1 momentti, 28—33 ja 35—37 luku, 38 luvun otsikko ja 9 § sekä 39 luku,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohta 20 päivänä joulukuuta 1974 annetussa laissa (987/74), 2 luvun 2 §:n 2 momentti 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (613/74), 16 luvun 19 §:n 1 momentti 14 päivänä tammikuuta 1983 annetussa laissa (46/83), 28, 29, 31—33 ja 35—37 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 38 luvun 9 § muutettuna mainitulla 8 päivänä toukokuuta 1964 ja 30 päivänä kesäkuuta 1972 annetuilla laeilla, sekä

lisätään lain 8 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, ja 16 lukuun 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetulla lailla (321/83) kumotun 21 §:n sijaan uusi 21 § sekä lakiin uusi 46 luku seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Rangaistuksista

2 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 luku

Vanhentumisesta

6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä jär- jestystä vastaan

19 ja 21 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

28 luku

Varkaudesta, kavalluksesta ja luvattomasta käytöstä

1 §

Varkaus

Joka anastaa toisen hallusta irtainta omaisuutta, on tuomittava *varkaudesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä varkaus

Jos varkauudessa

(1—4 kohdat kuten valiokunnan mietinnössä)

5) rikoksenteikijä murtautuu virka-, liike- tai asuinhuoneistoon,

6) rikoksenteikijä harjoittaa varkausrikoksia ammatikseen,

7) rikoksenteikijä anastaa historiallisesti, tieteellisesti tai tieteellisesti arvokkaan esineen julkisesta näyttelystä,

8) rikoksenteikijä käyttää hyväkseen yleistä vaara- tai vahinkotapahtumaa tai

9) jos rikoksenteikijät ovat muuten kuin satunnaisista syistä liittäytyneet yhteen tehdäkseen varkauksia, ryöstöjä tai muita sellaisia rikoksia

ja varkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä varkaudesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

3 §

Näpistys

Jos varkaus, huomioon ottaen anastetun omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteikijä on tuomittava *näpistyksestä* sakkoon tai vankeuteen enintään *kolmeksi* kuukaudeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

4 §

Kavallus

Joka anastaa hallussaan olevia varoja tai muuta irtainta omaisuutta, on tuomittava ka-

valluksesta sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(2—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

Törkeä kavallus

Jos kavalluksessa

(1—3 kohdat kuten valiokunnan mietinnössä)

ja kavallus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä kavalluksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

6 §

Lievä kavallus

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 §

Luvaton käyttö

Joka luvattomasti käyttää toisen irtainta omaisuutta taikka kiinteää konetta tai laitetta, on tuomittava *luvattomasta käytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

8 § (uusi)

Törkeä luvaton käyttö

Jos luvattomassa käytössä

(1) kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

2) aiheutetaan tuntuvaa haittaa, vaaraa tai vahinkoa,

3) omaisuuden käyttöönottaminen on tapahtunut murtautumalla

ja luvaton käyttö on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä luvattomasta käytöstä* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi tai enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

9 ja 10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 §

Hallinnan loukkaus

Joka luvattomasti

(1—3 kohdat kuten valiokunnan mietinnössä)

on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *hallinnan loukkauksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kuudeksi* kuukaudeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

12—15 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä veropetos

Jos veropetoksessa

(1—2 kohta kuten valiokunnan mietinnössä) ja veropetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä veropetoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

3—5 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6 §

Törkeä avustuspetos

Jos avustuspetoksessa tavoitellaan huomattavaa hyötyä ja avustuspetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä avustuspetoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

7—8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

9 §

Määritelmät

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään joko lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti (*poist.*) valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään,

muun yhteisön tai säätiön varoista. Taloudellisenä tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

30 luku

Elinkeinorikoksista

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

31 luku

Ryöstöstä ja kiristyksestä

1 §

Ryöstö

(1 mom. 1—2 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

on tuomittava *ryöstöstä* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä ryöstö

Jos ryöstössä

(1—4 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

5) rikoksen tekijät ovat teon suorittamista varten liittäytyneet yhteen

ja ryöstö on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä ryöstöstä* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

3 §

Kiristys

Joka muulla kuin 1 §:ssä tarkoitettulla uhkauksella pakottaa toisen luopumaan taloudellisesta edusta, johon rikoksentekijällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta, on tuomittava *kiristyksestä* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *neljäksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

4 §

Törkeä kiristys

Jos kiristyksessä

(1—4 kohta kuten valiokunnan mietinnössä) ja kiristys on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä kiristyksestä* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

32 luku

Kätkemisrikoksista

1 §

Joka kätkee, hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella saatua omaisuutta taikka muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka tietää, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava *kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

2 §

Törkeä kätkemisrikos

Jos kätkemisrikoksen kohteena on erittäin arvokas omaisuus ja kätkemisrikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä kätkemisrikoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

3 §

Ammattimainen kätkemisrikos

Jos edellä tässä luvussa tarkoitettu ryhtyminen saatuun omaisuuteen on laajamittaista ja ammattimaista, rikoksenteikijä on tuomittava *ammattimaisesta kätkemisrikoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kymmeneksi* vuodeksi.

4—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

33 luku

Väärennysrikoksista

1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä väärennys

Jos väärennyksessä

(1—2 kohta kuten valiokunnan mietinnössä) ja väärennys on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä väärennyksestä* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 §

Väärennysaineiston hallussapito

Joka ilman hyväksyttävää syytä pitää hallussaan väärää tai väärennettyä todistuskappaletta taikka sellaista välinettä tai tarviketta, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiallisesti käytettävän väärennysrikosten tekemiseen, on tuomittava *väärennysaineiston hallussapidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

5—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

35 luku

Omaisuuuden vahingoittamisesta

1 §

Vahingonteko

Joka oikeudettomasti hävittää tai vahingoittaa toisen omaisuutta, on tuomittava *vahingonteosta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä vahingonteko

Jos vahingonteolla aiheutetaan

(1—3 kohta kuten valiokunnan mietinnössä) ja vahingonteko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä vahingonteosta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi.

3—6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 § (uusi)

Toimenpiteistä luopuminen

(Poist.) Lievästä vahingonteosta voidaan jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksen tekijä on korvannut vahingon ja vahingonkorvaus harkitaan riittäväksi seuraamukseksi.

36 luku

Petoksesta ja muusta epärehellisydestä

1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä petos

Jos petoksessa

(1—4 kohta kuten valiokunnan mietinnössä) ja petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä petoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään *kuudeksi* vuodeksi. (2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 § (uusi)

Vakuutuspetos

Joka hankkiakseen itselle tai toiselle oikeudettoman vakuutuskorvauksen syyttää tuleen palovakuutetun omaisuuden, on tuomittava, jollei hän lisäksi syyllisty vakuutuskorvauksen saamiseksi samaa omaisuutta koskevaan petosrikokseen tai sellaisen rikoksen yritykseen, *vakuutuspetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

4 a § (uusi)

Törkeä vakuutuspetos

Jos vakuutuspetoksessa tavoitellaan huomattavaa hyötyä ja jos vakuutuspetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava törkeästä vakuutuspetoksesta vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

4 b § (uusi)

Lievä vakuutuspetos

Jos vakuutuspetos, huomioon ottaen tavoitellun hyödyn arvo taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteikijä on tuomittava lievästä vakuutuspetoksesta sakkoon.

5—6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 §

Törkeä kiskonta

Jos kiskonnassa

(1—4 kohta kuten valiokunnan mietinnössä) ja kiskonta on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä kiskonnasta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

37 luku

Maksuvälinerikoksista

1 §

Rahanväärennys

Joka valmistaa vääriä rahaa tai väärentää rahaa saattaakseen sen käypänä liikkeeseen taikka tässä tarkoituksessa tuo maahan, hankkii, vastaanottaa tai toiselle luovuttaa vääriksi tai väärennetyksi tietämäänsä rahaa, on tuomittava *rahanväärennyksestä* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

2—8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

9 §

Törkeä maksuvälinepetos

Jos maksuvälinepetoksessa

(1 mom. 1—2 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

ja maksuvälinepetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä maksuvälinepetoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

10—13 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

39 luku

Velallisen rikoksista

1—2 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 §

Törkeä velallisen petos

Jos velallisen petoksessa

(1—2 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

ja velallisen petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä velallisen petoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

4—9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

46 luku

Säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta

1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

Törkeä säännöstelyrikos

Jos säännöstelyrikoksessa

(1—3 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

ja säännöstelyrikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteikijä on tuomittava *törkeästä säännöstelyrikoksesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

3—13 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös

Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

Helsingissä 25 päivänä toukokuuta 1990

Eeva-Liisa Moilanen

II

Valiokunnan enemmistön kannasta poikkeavasti katson, että rikoslain 29 luvun 4 §:n verorikkomus -nimisen rikoksen tunnusmerkitö olisi tullut hyväksyä valiokunnan mietintöön hallituksen esityksen mukaisesti.

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa (s. 55) todetaan, että nykyisin veron tililykseen liittyvien laiminlyöntien rangaistussääntely on hajanaista ja puutteellista. Olennaisin veririkkomuksen teko-objekti on ennakonpidätys ja sen tilittämättä jättäminen. Yhteiskunnan kannalta on välttämätöntä osoittaa selkeä paheksunta sellaisia työnantajia kohtaan, jotka käyttävät säännöksessä mainittuja verovelkoja tai sellaisiksi muodostuvia erii yrityksen epäonnis-

tuneen talouden paikkaamiseen ”halpakorkoisena lainana ilman turvaavaa vakuutta”. Valiokunnan mietinnössä omaksutussa muodossaan säännöksen rangaistusala on supistettu hallituksen esitykseen nähden olennaisesti. Näin on tapahtunut valiokunnan porvarillisen enemmistön vaatimuksesta. Ratkaisu perustuu kritiikille alttiiseen ajatukseen sikäli, että rangaistavuutta on supistettu asettamalla myös ennakonpidätyksen osalta säännöksen soveltamisedellytykseksi näyttö hyötymistarkoituksesta ja tekijän maksukyvyttömyydestä. Näillä rajauksilla ”tuetaan” välillisesti konkurssikypsiä yrityksiä ja sellaisia yrittäjiä, jotka toimivat keinottelumielessä välttääkseen lainmukaisen

veroseuraamuksen. Yhteiskunnan kokonais-
edun ja muiden yrittäjien kannalta ei ole järke-
vää suosia tällaista toimintaa.

Missään muualla lainsäädännössä lainsäätä-
jä ei tiettävästi ole hyväksynyt toiselle (tässä
tapauksessa valtiolle) kuuluvia varoja hallitse-
valle tilitysvollisuuden laiminlyönnin rajoit-
ukseksi maksukyvyttömyyttä. Ratkaisu on
muiden verovelvollisten kannalta epäoikeuden-
mukainen.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä muodos-
saan 29 luvun 4 §:n 1 momentin 1 kohta
koskisi ennakonpidätyksen tilittämättä jättä-
mistä säädettyssä määräajassa. Ennakonpidä-
tyksen tahallinen tilittämättä jättäminen olisi
rangaistavaa, jollei laiminlyönti ole vähäinen
ja sitä ole viivyttelemättä korjattu, jolloin te-
koa pykälän 2 momentin mukaan ei pidettäisi
verorikkomuksena. Toisin kuin 1 momentin 2
kohdassa tarkoitettujen verojen ja maksujen
kysymyksessä ollessa ennakonpidätyksen tilit-
tämättä jättämisen rangaistavuutta ei poistaisi
se, että laiminlyönti on johtunut maksukyvyt-
tömyydestä.

Vaikka tämä tilanne ei täyttäisikään kaval-
lusrikoksen tunnusmerkistöä, on se hyvin läh-
ellä kavallustilannetta. Hallituksen esityksen
yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan aivan
oikein, että ennakonpidätykseen käytettävät
varat eivät kuulu työnantajan varallisuuteen.
Kun työnantaja suorittaa ennakonpidätyksen
työntekijän palkasta hänen tulee varautua sen
myöhemmin tapahtuvaan tilittämiseen samalla
tavoin kuin työntekijälle suoraan maksettavan
palkan suorittamiseen.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa pe-
rusteluissa todetaan, että momentin 2 kohta
koskisi sellaisten verojen ja veroon rinnastetta-
vien julkisten maksujen määräajassa suoritta-
matta jättämistä, jotka on maksettava oma-
aloitteisesti ilman erityistä maksuunpanotoin-
ta. Perusteluissa mainitaan esimerkkeinä tällai-
sista veroista ja maksuista liikevaihtoveron
kuukausimaksu ja työnantajan sosiaaliturva-
maksu. Hallituksen esityksen 29 luvun perus-
teluissa selostetaan yksityiskohtaisesti erityisla-

keihin ehdotettujen viittaussäännösten merki-
tystä rangaistussäännöksen soveltamisalan ra-
joittamisessa.

Valiokunnan mietintöön olisi tullut tehdä
seuraavat muutokset:

1. Verorikkomusta koskeva jakso mietinnön
perusteluista sivulle 17 asti (kappaleeseen, joka
alkaa ”*Sosiaalivastuuseen kohdistuvan...*”)
olisi tullut poistaa ja hyväksyä hallituksen
esityksen yksityiskohtaiset perustelut.

2. Lakiehdotuksia 12, 13, 14, 15, 18, 20, 27
ja 37 koskevat osat olisi tullut poistaa koko-
naan ja lakiehdotusta 29 koskevasta jaksosta
olisi tullut poistaa toisen kappaleen viimeinen
virke.

Edellä olevan perusteella ehdotan kunnioit-
taen

*että lakiehdotukset hyväksyttäisiin
muuten valiokunnan mietinnön mukai-
sina, mutta*

*lakiehdotukset 12—15, 18, 20, 27 ja
37 hyväksyttäisiin hallituksen esityksen
mukaisina ja*

*lakiehdotukseen 29 lisättäisiin uusi
hallituksen esityksessä käytetyn tavan
mukainen 2 momentti verorikkomuk-
sesta, jolloin mietinnössä oleva 2 mo-
mentti siirtyisi 3 momentiksi ja*

*lakiehdotuksesta 1 poistettaisiin 29
luvun kohdalta 4 §, jolloin merkittäi-
siin 2—9 § (kuten hallituksen esitykses-
sä), jolloin 4 § kuuluisi seuraavasti:*

4 §

Joka

*1) jättää määräajassa tilittämättä ennakonpi-
dätyksen tai*

*2) muun syyn kuin maksukyvyttömyyden
takia jättää määräajassa suorittamatta sellaisen
veron, joka on maksettava oma-aloitteisesti
ilman erityistä maksuunpanotointa,*

*on tuomittava, jollei teko ole rangaistava
veropetoksena, verorikkomuksestasakkoon tai
vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 25 päivänä toukokuuta 1990

Raila Aho

III

Lakivaliokunta on äänestyksen jälkeen hyväksynyt rikoslain 29 luvun 4 §:n muutoksen muodossa, joka säilyttäisi perusteettomat erot keskeisten verojen ja niihin rinnastettavien maksujen tilittämisesä tehtyjen laiminlyöntien rangaistavuudessa. Hallituksen esityksen mukaan verorikkomuksesta olisi tuomittava henkilö, joka jättää määrääjassa tilittämättä ennakonpidätyksen tai muun syyn kuin maksukyvyttömyyden takia jättää määrääjassa suorittamatta sellaisen veron, joka on maksettava oma-aloitteisesti ilman erityistä maksuunpanotointa.

Valiokunnan yksimielisen käsityksen mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu säännös koskisi myös eräitä sellaisia veroja ja maksuja, joiden suorittamisen laiminlyöntejä ei käytännössä esiinny tai joissa tapahtuvat laiminlyönnit ovat niin vähäisiä, ettei niiden kriminalisointiin ole tarvetta. Valiokunnan enemmistön hyväksymä muoto jättäisi kuitenkin näiden ohella kriminalisoinnin ulkopuolelle myös liikevaihtoveron kuukausimaksun ja siihen rinnastettavan vakuutusmaksuveron suorittamatta jättämisen. Liikevaihtovero on verojärjestelmässämme niin keskeinen, ettei ole perusteita säätää liikevaihtoverotilitysten laiminlyöntiä sen kevyemmin sanktoiduksi kuin ennakonpidätysten tai sosiaaliturvamaksujen tilitysten laiminlyöntejäkään.

Verotuksen oikeudenmukaisuuden ja hyväksyttävyyden olennaisia edellytyksiä on, että kaikki verovelvolliset suorittavat veronsa lainsäädännön määräämällä tavalla. Mikäli näin ei tapahdu, verovelvollisuus ei jakaudu eri yhteiskuntaryhmien kesken yhdessä päätetyllä tavalla. Verorikkosäännöksillä tulee suojata verotulojen lainmukaista kertymistä valtiolle ja muille julkisyhteisöille. Sen ohella rangaistussäännökset osaltaan turvaavat verovelvollisten tasavertaisuutta niin, etteivät epärehellisellä menettelyllä verovelvollisuudestaan vapautuvat pääse muita verovelvollisia edullisempaan asemaan esimerkiksi yritysten välisessä kilpailutilanteessa.

Kun tehtyjen selvitysten mukaan oikeudettomasti vältetyn veron kokonaismäärä voidaan vuositasolla arvioida noin kuudeksi miljardiksi markaksi ja kun verojäämistä merkittävä osa koostuu maksamattomista liikevaihtoveroista, kalenterikuukaudelta lasketun liikevaihtoveron ja vastaavan vakuutusmaksuveron suorittamat-

ta jättäminen hyötymistarkoituksessa tulee saattaa verorikkomussäännöksen piiriin. Muutoin ei lakiesityksen alkuperäinen tarkoitus toteudu. Verolainsäädännön mukaiset veronkorotukset ja veronlisäykset eivät ole käytännössä osoittautuneet kaikissa tilanteissa riittäviksi ennalta estämään veronmaksun laiminlyöntiä.

Hallituksen esityksen mukaan ennakonpidätyksen tilittämättä jättäminen olisi rangaistavaa silloinkin, kun se johtuu verovelvollisen maksukyvyttömyydestä. Muiden säännöksessä tarkoitettujen verojen suorittamatta jättäminen ei sen sijaan tällaisissa tapauksissa olisi rangaistavaa. Valiokunnan enemmistön käsitykseen yhtyen katsomme, että verovelvollisen kiistattomasti osoitettu maksukyvyttömyys ei saisi johtaa rangaistukseen myöskään silloin, kun siitä seuraa ennakonpidätyksen tai lähdeveron suorittamatta jättäminen. Vaikka maksukyvyttömyydellä ei tarkoiteta pelkästään sellaista tilannetta, jossa velallinen on täysin varaton, maksukyvyttömyydestä tulee olla luotettavaa näyttöä. Esimerkiksi pelkkä tulokseton ulosmittausyritys ei välttämättä osoita maksukyvyttömyyttä.

Verojen ja maksujen suorittamatta jättäminen muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden vuoksi johtuu usein siitä, että tällainen laiminlyönti ei johda velkojan vastatoimiin niin nopeasti kuin muiden veloitteiden laiminlyönti. Juuri tällaisen veronsaajalle epäedullisen tilanteen tasapainottamiseksi rangaistussäännös on perusteltu. Näissä tapauksissa on yleensä kysymys taloudellisen hyödyn tavoittelemisesta. Rangaistavuus tuleekin kohdistaa juuri tällaiseen hyötymistarkoituksessa tehtyyn laiminlyöntiin. Hyötymistarkoitus ilmenisi selkeimmin silloin, kun suorittamatta jätettyjen verojen sijasta pyrittäisiin käyttämään varoja verovelvollisen omaksi eduksi joko nostamalla niitä omaan käyttöön tai suosimalla omaan vaikutuspiiriin kuuluvia yrityksiä tai tulevan liiketoiminnan kannalta tärkeitä liikekumppaneita.

Verorikkomussäännöksillä ei ole tarkoitus laajentaa myöskään liikevaihtoveron osalta vastuuta veron määrästä vahingonkorvauksena sellaisiin esimerkiksi yhteisöjen palveluksessa oleviin henkilöihin ja toimielinten jäseniin, joilla ei ole palkkauksensa lisäksi välittömiä taloudellisia etuja yhteisön toiminnasta tai tuloksesta.

Edellä olevaan viitaten ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, mutta

että lakiehdotukset 12 ja 13 hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisina ja

että rikoslain 29 luvun 4 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

L a k i

rikoslain muuttamisesta

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

4 §

Verorikkomus

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä *jättää* muun syyn kuin maksukyvyttömyyden takia (*poist.*) määrääjassa suorittamatta

1) ennakonpidätyksen tai lähdeveron,
2) kalenterikuukaudelta lasketun liikevaihtoveron tai vastaavan eräistä vakuutusmaksuista suoritettavan veron tai

3) työnantajan sosiaaliturvamaksun, on tuomittava, jollei teko ole ole rangaistava veropetoksena, *verorikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 25 päivänä toukokuuta 1990

Kari Urpilainen
Marja-Liisa Tykkyläinen

Matti Vähänäkki
Iiris Hacklin

Markku Pohjola
Gustav Björkstrand